

Gida Didaktikoa **Zinema-eskolak eta giza eskubideak** **El secreto mejor guardado**

Koordinatzaile: Montehermoso Kulturguneko Ikusentzunezko Arloa.
Vitoria-Gasteizko Udala

Gida didaktikoen egileak:
Elisenda Polinyà eta Nieves Prieto Zinhezbak eskatutakoa

Aurkibidea

1. Zinema eta giza eskubideak	1.orria
1.1 Zinhezba	
1.2 Giza eskubideak	
2. Zinema-eskolak	5.orria
2.1 Sarrera	
2.2 Hezkuntza-xedea	
2.3 Adinak	
2.4 Zeharkako hezkuntza	

3. Egoera ezagutu: Gaiaren azterketa eta testuingurua	8.orria
3.1 GIB/HIESaren aurkako borroka	
3.2 HIESa munduan. Egoera Indian	
3.3 Gazteak eta HIESa	
3.4 Gaixo dauden pertsonetako jarrerak	

4. Irudietan murgildu	14.orria
4.1 En el mundo a cada rato	
4.1 Fitxa teknikoa eta sinopsia	
4.2 Historia 3 une esanguratsutan	
4.3 Zinema-hiztegia	

5. Zinema, Giza Eskubideak eta Hezkuntza. Proposamen didaktikoak	20.orria
1. Jarduera. HIESa mintzagai	
2. Jarduera. Zer dakit nik HIESari buruz?	
3. Jarduera. Transmisio-bideak	
4. Jarduera. Zergatik erasaten die HIESak pobreei?	
5. Jarduera. Hain mihiluzea ote naiz?	

6. Egizu zer bait	33.orria
7. Gehiago jakiteko...	35.orria
8. Peters-en mapa	50.orria

1. Zinema eta Giza Eskubideak

1.1 Sarrera

Gasteizko Udalak Ikus-entzunezkoen Jaialdi hau antolatu du 1985az geroztik, Kultura Saileko Montehermoso Kultur Gunearen bidez giza eskubideen erakusketa antolatzen du. Arlo honetan, gazte eta haurrei zuzenduta, filme bereziak aurkezten ditu gure gizartearen arazo larrienei buruz eztabaidatzeko bere ardura eta elkartasuna garatzeko asmoz.

Guztia ez da negozioa ikus-entzunezkoen munduan. Batzuetan, sortzaile eta artistek (eguneroko bizimoduaren errealitate gogor eta etengabearekin hunkituta) gerrak, pobrezia edo gaixotasunak erasaten dituzten bizitzan lekukotzak ekartzen dituzte beren lanetara. Baina hori ez da beste munduko gauza bere belaunaldiarekin konprometituta dagoen norbaitentzat. Gaizki bataiatutako "lehen munduan", ordea, gure zilborrari begira gaude beti eta patrika bihotzetik gertuegi daukagu hurkoaren arazoekin kezkatzeko, nahiz eta arazo horietako asko gure kontsumismoaren ondorio izan.

Horregatik entzuten eta ikusten ditu jendeak aisiaz eta denborapasaz diharduten programak, gero eta hutsalagoak guztiak ere. Ihesaldi inozo eta antzu horrek, gainera, ez gaitu lotsatzen, eta mesede egiten dio funtsik gabea eta oso axalekoa den programazioari.

Hala ere, adibide duin askoak ere baditugu. Alegia, egungo erronken zergati eta ondorioak benetakotasunez islatzen saiatzen diren dokumentalak eta sormen-lanak: haurrak lanerako baliatzea, gerra, tratatu txarrak, Ihesa, pobrezia... Gai horiek, ordea, ez dira jorratzen zinema-areto komertzialetan eta telebistako programazioan.

Giza Eskubideei buruzko eskolek kultura eta hezkuntza zabaltzea dute helburu, modu horretan gazteenei arazoak azaleratu eta espiritu kritikoa eta elkartasuna sendotzeko.

Fernando López Castillo
Europako Zinema Berriaren Jaialdia

1.2 Giza eskubideak

Justiziazko gutxieneko eskakizun moralak

Giza eskubideak edozein gizakik gizaki izateagatik galda ditzakeen oinarritzko eskakizunak dira, eta eskakizun horiek ezinbestean bete beharrekoak dira, gizaki moduan garatzeko oinarri-oinarritzko premiak edo beharrianak direlako. Funtsezko eskubide horiek gabe nekez egin daiteke bizimodu duin bat. Gizakiarentzat hain beharrezkoak direnez, honela izendatzen ditugu:

- **Unibertsalak:** gizaki guztiei aitortu behar zaizkie, inor baztertu gabe. Gizaki guztiei gizaki direla aitortuz bermatu behar zaizkien gutxieneko eskakizunak dira.
- **Lehentasunezkoak:** beste eskubide batzuekin gatazka sortuz gero lehentasunez babestu behar direlako.
- **Negoziatu ezinezkoak:** inongo gizarteak ezin dizkie bere kideei eskubide horiek ukatu. Adibidez, gizarte batek une jakin batean herritar guztien "eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak" betetzeko beharrezko baliabideak ez baditu, ezin du egoera hori besterik gabe onartu, gauzak aldatzea ezinezkoa dela argudiatuta; aitzitik, ahalegin guztiak egin behar ditu beharrezko baliabide guztiak lortzeko eta banatzeko, guztiek beren eskubideak erabiltzeko modua izan dezaten.

Gainera, gizarte guztiek lagundu behar lukete mundu osoan gizaki guztien eskubideak errespetatu daitezen, beren gizarte edo herrialdea edozein dela ere.

Hitz gutxitan esanda, giza eskubideak JUSTIZIAZKO GUTXIENEO ESKAKIZUN MORALAK dira, eta eskakizun horiek bete egin behar dira, horiek gabe ezin baita bidezko gizarte bat eta bake eta armoniazko mundu bat eraiki.

Giza eskubideen belaunaldiak

Giza eskubideak pixkana-pixkana aitortu eta onartu dira historia zehar, oraindik amaitu ez den ikaskuntza moraleko prozesu baten bitartez. Prozesu horretan bereiz ditzakegun hiru aldi edo aro nagusiei giza eskubideen “hiru belaunaldiak” esaten diegu.

- **Lehen belaunaldia: Askatasunerako eskubideak**

“Lehenengo belaunaldia” eskubide zibil eta politikoena da. XVI. mendearen hasieratik burgesia Antzinako Erregimenari aurre egin eta honako eskubideak aldarrikatzen hasi zen: bizirako eta segurtasun fisikorako eskubidea, pentsatzeko eta iritzia askatasunez adierazteko eskubidea, norberaren herriko gobernuan parte hartzeko eskubidea, legezko arrazoirik gabe atxilotua ez izateko eskubidea, inpartzialtasun-bermeekin epaitua izateko eskubidea, jabetza izateko merkataritzan askatasunez jarduteko eskubidea eta abar. Oro har, esan dezakegu eskubide horiek oinarritzko balio moral bat dutela gidari: askatasuna.

- **Bigarren belaunaldia: berdintasunerako eskubideak**

“Bigarren belaunaldia” eskubide ekonomiko, sozial eta kulturaleri dagokie; adibidez, lanerako eta bidezko soldata izateko eskubidea eta etxebizitza, osasuna, hezkuntza, kultura, erretiro-saria eta abar izateko eskubidea. Eskubide horiek batez ere langileen mugimenduak aldarrikatu ditu azken mende hauetan. Horien bidez benetako laguntza edo babesa eman nahi zaie lehenengo belaunaldikoei; izan ere, eskubide zibilak eta politikoak nekez erabil daitezke, gutxieneko sarrera ekonomiko batzuk, gaixotasunei aurre egiteko laguntza edo gutxieneko kultura-maila izan ezean.

Era horretako eskakizunak onartu ahala pentsamolde berri bat zabaltzen hasi zen; horren arabera, estatuaren eginkizuna ez zen besterik gabe ordena publikoa eta kontratuak betetzea, baizik eta modu positiboan jardutea, lehenengo belaunaldiko eskubideak bakar batzuen mesederako bakarrik izan beharrean denon esku egon zitezen. Horregatik, esaten dugu bigarren belaunaldi horretako eskubideak berdintasunerako eskakizunen multzoan sartzen direla.

- **Hirugarren belaunaldia: Elkartasunerako eskubideak**

“Hirugarren belaunaldiko” eskubideen arabera gizaki guztiek dute eskubidea ingurune osasuntsu batean jaio eta bizitzeko. Kutsadura eta zaratarik gabeko ingurune batean eta bakean dagoen gizarte batean jaio eta bizitzeko eskubidea ere badute. Eskubide horiek ez dira oraindik nazioarteko adierazpen batean jaso, baina aurrekoak bezain funtsezkoa dira: izan ere, kutsatutako ingurune batean edo gerra dagoen leku batean bizi denak nekez erabil ditzake lehenengo eta bigarren belaunaldietako eskubideak.

Nazioarteko elkartasuna funtsezkoa da hirugarren belaunaldiko eskubideak erabili ahal izateko. Nola lor liteke ingurumeneko kutsadura kentzea, herrialde batzuek ez kutsatzeko konpromisoa hartu arren, beste batzuek hartzen ez badute? Nola lor liteke gerrak betiko amaitzea, herrialde guztiek arma-trafikoa kontrolatzeko konpromiso tinkoa hartzen ez badute?

ESKUBIDEAK MUNDUAN ETA TOKI BAKOITZEAN ERRESPETATZEA

Eskubide zibil eta politikoak

Arlo horretan erdietsi den lorpenik handiena esklabotasuna ezeztatzea izan da, mundu osoan jarduera hori egiteko debekua betetzen den neurrian behintzat. Aipaturiko debekua 1956ko irailaren 7ko nazioarteko hitzarmen baten bidez ezarri zen. Hala ere, gaur egun herrialde askotan oinarritzko eskubideen urraketa sistematikoa eta masiboa da: torturak, desagertzeak, legez kanpoko atxiloketak, presoei tratu txarrak ematea, emakumeen bazterketa eta abar.

ONUren ahaleginak

Berez, nazioarteko komunitateak hartu behar luke bere gain bortxaketa horiek salatzeke eta beharrezko neurri eraginkorrak hartzeke ardura, ONUren bitartez (horren helburu nagusia giza eskubideen babesa eta sustapena baita), oinarritzko askatasunak errespetatzen ez dituzten gobernuek beren jokabidea zuzen dezaten. Baina, jakina, erakunde horrek ezingo du ezertxo ere lortu, baldin eta askatasun horiek errespetatzen dituztela dioten herrialdeek laguntza material eta morala ematen ez badiote. Esperientziak erakusten digunez, nazioarteko erakundeek giza eskubideak errespetatzen ez dituzten gobernuei presioa egitea oso neurri eraginkorra izan daiteke herrialde horiek giza eskubideen arloan beharrezko berrikuntzak egin ditzaten.

Herritarren ekimenak

Oinarritzko askatasunak sendotzeko beren borondatez zerbait egin nahi duten herritarrek gobernu kanpoko erakundeak (GKE) aukeratu ohi dituzte horretarako; adibidez Nazioarteko Amnistia, Nazioarteko Gurutze Gorria edo beste hainbat, erakunde horiek munduko herrialde askotan ari baitira lanean, eskubide horien bortxaketak salatzen eta biktimei laguntzen.

Gosea

Bigarren belaunaldiko eskubideei dagokienez, honako xehetasunak nabarmendu behar dira. Hirugarren Mundua esaten diogun horretan milioika lagun daude bizirik irauteko gauzarik beharrekoenak ere ez dituztenak. Janari falta, sendatzeko moduko gaixotasunak ezin sendatzea eta analfabetismoa dira munduko arazo nagusietako batzuk. Miseria da munduan gertatzen diren heriotzen arrazoi nagusia, nahiz eta, teknikoki, denon gutxieneko premiak betetzeko aukerak egon. Baina arazoa morala da, ez teknikoa. Azken batean, gizakien arteko elkartasun-ezagatik gertatzen da hori.

Lan-baldintza ezin txarragoak

Gaur egun herrialde askotan badira pertsona asko eta asko, tartean ume ugari, lan-baldintza guztiz osasungaitzetan lan egin behar izaten dutenak, egunean hamabi ordu edo gehiago

sartuz, gizarte-segurantzarik edo langabeziarako laguntzarik gabe, eta ia-ia batere eskubide sindikalik gabe. Herrialde aberatsek ez dute hori gertatzeko eragozpenik jartzen, haien enpresak berak baitira herrialde horietan eskulan merkea eta erraza aurkitzen dutenak. Herrialde aberatsetako sindikatuek bai, protesta egiten dute, besteak beste era horretako lanak hartzeak Lehen Munduan lanpostu askoren galera sortzen duelako. Ginebran (Suedia) egoitza duen Lanaren Nazioarteko Erakundea (LANE) ONUren gidaritzapean ari da lanean era horretako arazoei irtenbidea bilatzeko. Hala ere, erakunde horretako herrialdeak arazo horiek konpontzeko beharraz erabat jabetzen ez badira, erakunde horrek bakarrik ezer gutxi egin ahal izango du.

Bakea eta oreka ekologikoa: premia-premiazkoa da elkertasunezko irtenbide bat bilatzea hirugarren belaunaldiko eskubideei dagokienez; salatu beharra dago herrialde aberatsenetako gobernuek ez dutela erabateko konpromisoa hartu kutsadura eta arma-trafikoa kontrolatzeko. Hori dela-eta, enpresa handiek kutsadura sortzen jarraitzen dute eta herrialde pobreetako gerra-gatazketan ari direnek erraz asko aurki ditzakete gerran jarraitzeko behar dituzten armak. Hala eta guztiz ere, ONUren agentzia batzuk eta GKE ugari sekulako ahalegina egiten ari dira natur ingurunea babesteko (ADENA, Greenpeace eta abar) eta beste erakunde batzuk gerra dagoen lekuetatik ihesi doazen errefuxiatuez arduratzen dira (ACNUR, Mugarik gabeko Medikuek, Munduko Medikuek eta abar)

Giza eskubideen aldeko ekintza

- Geure ingurunean

Batzuetan gu geu gara inguruan ditugun pertsonen eskubideak urratzen ditugunak, edo isildu egiten gara beste batzuek hori gure aurrean egiten dutenean. Badira etxekoandre batzuk beren familiako gainerako kideen mespretxua eta ia-ia esklabotasuna jasan behar dutenak. Ume batzuek beren ikaskideen bazterketa eta tratu txarrak jasan behar izaten dituzte. Batzuetan pertsona batzuei utzi egiten diegu eskolako materiala edo beste norbaitenak diren gauzak hondatzen, bidegabekeria bat egiten ari garela pentsatu gabe. Beste batzuetan, berriz, ingurumena zaborrez, zarataz edo kez kutsatzen dugu eta ez gara ohartzen denon eskubideen aurkako zerbait egiten ari garela. Hitz gutxitan, giza eskubideak defendatzeko lehenengo guk geuk errespetatu behar ditugu, gure ingurunean bertan, eta geure buruari galdetu ze bidegabekeria egiten edo onartzen ditugun eta zer egin behar dugun egoera hori nolabait hobetzeko.

Giza eskubideen aldeko ekintzarako jardunbide orokorrak

Giza eskubideak gure ingurunean bete daitezen erne egoteaz gainera, horiek estatuan eta nazioartean sustatzeko egin litezkeen lanetako batzuk adierazi nahi dizkizuegu jarraian:

1. Horien berri ematea: pertsona guztiei ezagutaraztea, beraiek aldarrika ditzaten, eta eskubideak babesten laguntzea.
2. Agintariei eta partikularrei horiek betetzeko exijitzea, horretarako dauden legezko bide guztiak erabiliz: protesta-gutunak, sinadura-bilketa, manifestazioak eta abar.
3. Elkarrekin sortu eta horien alde lanean ari diren boluntarioen erakundeetan parte hartzea (*ikusi aurkibideko 6. puntua*).

2. Zinema eta giza eskubideei buruzko eskolak

ZINHEZBA irabazteko asmorik gabeko elkarte da eta zinema, hezkuntza eta bakea bultzatzen ditu.

ZINE, HEZKUNTZA eta BAKEA

Aurreko bi urteetan bezalaxe aurten ere Zinema eta Giza Eskubideei buruzko Eskolak egingo ditugu Euskadiko hainbat eskoletan; orain arte 1.600 ikaslek baino gehiagok parte hartu dute.

Hezkuntza-xedea

Zinema-eskolen helburua pertsonen funtsezko eskubideetan sakontzea da, balioetan heziz, eta horri begira ikus-entzunezko baliabidea hori erabiltzen dugu desberdintasun-egoerei buruzko jarrera kritikoa sustatzeko.

Alde horretatik, gure helburua da beste gizarte eta kulturei buruzko ikuspegi-eremua zabaltzea, desberdintasun guztiak errespetatzeko: sexua, arraza, iritzia, erlijioa eta premiak; giza eskubideen urraketak identifikatzen ikastea eta sufritzen dutenenganako elkartasuna sustatzea; ingurune hurbilean eta hortik kanpo irtenbideak bilatzeko lanean sakontzea eta gizarteak aldatzeko jarrera aktiboa sustatzea.

Honako hau ere egin nahi dugu....

1. Pertsonen funtsezko eskubideetan sakontzea, balioetan oinarritutako hezkuntzaren bidez.
2. Ikus-entzunezko baliabideei buruzko jarrera kritikoa garatzea, irudia ezagupenen unibertsoan txertatu ahal izateko.
3. Zinema-hezkuntza hobeto ezagutzea, sentsibilizazioa eta kontzientziazioa lortu ahal izateko bere adierazpen-baliabideak erakutsiz.
4. Beste gizarte eta kulturei buruzko ikuspegi-eremua zabaltzea, desberdin denari errespetua izateko.
5. Giza eskubideen bortxaketak identifikatzea dagokien eremu guztietan eta sufritzen dutenenganako elkartasuna bultzatzea.

6. Eskubideak eta eskubide-urratzeak bereiztea, eta horretarako munduko eta estatuetako dokumentu eta adierazpen unibertsalak erabiltzea.

7. Giza eskubideen aldeko jarrera positiboak erakusten dituzten albisteak eta informazioak aurkitzea.

8. Leku bakoitzean eta munduan aukera litezkeen irtenbideak hobeto ezagutzea eta ekintza bultzatzea, ikasleen partaidetzaren bitartez.

9. Informazioa emateko hizkuntza eta adierazpideak aztertzea: prentsa, komikiak, zinema, erreportajeak... pertsonen eskubideak urratzea aztergai hartuta.

10. Pertsonen errespetu handiagoa izatea, beren adina, sexua, arraza, iritzia, premia eta kultura edozein dela ere.

Adinak

Zinema-eskolak 8 eta 18 urte bitarteko ikasleentzat eginak dira. Urteko programazioa adin-talde bakoitzarentzat egokitzen dugu, honako multzoak osatuz:

- 8 eta 12 urte artekoak
- 12 eta 16 urte artekoak
- 14 eta 18 urte artekoak
- 16 eta 18 urte artekoak

Zeharkako hezkuntza

Eskola hauetarako giza eskubideekin zerikusia duten hainbat gai proposatzen ditugu; era horretan, irakasleek, hezitzaileek eta ikastetxeetako kideek edukiak gelan landu eta zentroaren proiektuan zeharka sartu ahal izango dituzte irakasgai desberdinen bitartez.

Filma ikusi ondoren (euskaraz eta gaztelaniaz) gizarte-hezkuntzazko tailer bat egingo dugu gogoeta pertsonal eta kolektiboa egiteko; horren osagarri gida didaktikoa prestatu dugu, irakasleek edukiak ikasgelan lantzen jarraitzeko modua izan dezazuen.

Gidaren egitura

Proposamenaren irizpide orokorra filmari buruzko galdera egokiak egiten jakitea da, ematen digun informazio-mota behar bezala balioesteko eta aztertutako arazoei dagokienez duen ikuspegia zehazteko.

Gida didaktikoa filma du abiapuntu eta elkarren osagarri diren 5 atal ditu, era honetan antolatuak:

- Lehenengo atalean zinema, hezkuntza eta giza eskubideak lotzen ditu ZINHEZBaren proposamenaren bidez.
- Bigarren atalean azterketa sozial, politiko, kultural edo ekonomikoa egiten da, landu beharreko gaiaren arabera, eta hori hezkuntzarako erreferentzia-material gisa erabiliko da.
- Hirugarren atalean, hezkuntzaren eta giza eskubideen arteko lotarri den filmaren beraren azterketa egiten da, eta ikus-entzunezko baliabidea hezkuntza-tresna gisa erabiltzen da. Giza eskubideen inguruko gai batzuk lantzeko aukera emango dizueten funtsezko ideiak ateratzen dira. Atal horretan ikus-entzunezko baliabide horri buruzko oinarritzko glosategi bat aurkituko duzue.
- Laugarren atalean jardueretarako proposamen bat egiten dizuegu; helburu zehatzak, aztertu beharreko kontzeptuak, erabili beharreko jardunbideak eta haur eta gazteengan sustatu beharreko jarrerak azaltzen dizkizuegu; aldez aurretik garbi utzi behar dugu horiek ez direla baliabide berriak, ikasgelan zuen pedagogia-lanerako lagungarri izan daitezkeen jarduera eta iturriak baizik, eta aurrerantzean ere jarraipena izan beharko dutela. Oso garrantzitsua da eskolako hezkuntza-komunitate guztiak bere konpromiso pedagogikoaren bidez Giza Eskubideak defendatzea.
- Gidaren azken atalean bertako gaiak aztertzeko oso baliagarriak iruditzen zaizkigun baliabide batzuk azaltzen dizkizuegu, taldearen jarduerak bere premien arabera egokitu ditzazuen.

3. Egoera ezagutzea

3.1. GIB/HIESaren aurkako borroka¹

Zer da Hiesa?

HIESa gaixotasun hilgarria da. GIBak (giza immunoeskasiaren birusak) pertsona kutsatu eta batez beste 10 urte geroago garatzen da gaixotasuna. GIBak ezereztu egiten du organismoak infekzio eta minbizi batzuetatik defendatzeko duen gaitasuna eta horren ondorio diren arazoak -HIESa esaten diegun horiek- dira azken batean heriotza eragiten dutenak. HIESa azkarrago garatzen da haurrengan; jaio aurretik amaren bidez kutsatutako edo edoskitzaroan kutsatutako haurrak bost urte baino gutxiago bizi izaten dira eskuarki.

GIBaren transmisio-bideak

GIBa kutsatzeko bideak hauexek dira:

1. Kutsatutako pertsona batekin babestu gabe (preserbatiborik erabili gabe) eta koitoarekin sexu-harremanak izatea.
2. GIBak infektatutako odolaz kutsatutako xiringak, orratzak edo bestelako tresnak erabiltzea, odol hori pertsona osasuntsu baten odolera edo mukosetara igarotzen denean.
3. Kutsatutako amarengandik haurrarengan igarotzea haurdunaldian, erditzean edo edoskitzaroan.
4. Odolaren edo hemoderibatuen transfusioa egitean edo organoak hartzean.

GIBa transmititzeko baldintzak

- GIBa ez da arnasbidetik edo digestio-bidetik kutsatzen. Ez ditu ondo jasaten ingurumeneko baldintzak, eta zailtasunak izaten ditu organismotik kanpo bizirik irauteko; erraz hondatzen da beroarekin, lixibarekin eta ohiko garbigarrieekin.
- Transmisioa gertatzeko, ezinbestekoa da birus kopuru nahikoa egotea, eta hori infektatutako pertsonen odolean, semenean eta baginako jariakinetan, eta neurri txikiagoan, amaren esnean aurkitu ohi da.
- Infekzioa gertatzen da birusa organismoan sartzen denean eta pertsonaren odolera edo mukosetara igarotzen denean (ahoa, bagina, zakila eta ondestea estaltzen duen azalari esaten zaio mukosa).

GIBaz ez kutsatzeko moduak

- Sexu-jarduera seguruek GIBaz kutsatzea eragozten dute. Sexu harremanetan penetrazioa egonez gero, preserbatiboak era egokian erabiltzea da metodorik egokiena GIBa eta sexu-transmisiozko beste gaixotasun batzuk ez harrapatzeko.
- Drogarik ez kontsumitzeak lagundu egiten du GIBaz ez kutsatzen. Drogak kontsumitzen dituztenek ez dituzte zainetik hartu behar. Droga xiringa bidez hartzen dutenak beti injekzio esterilak erabili behar dituzte, edo bestela, aldeztu aurretik ondo desinfektatu behar dituzte etxeko lixibarekin. SEKULA ez dute xiringa-ekipo bera erabili behar.
- GIBaz kutsaturiko emakumeek ez dute haurdun geratu behar. Haurdun geratuz gero, haurdunaldian tratamendu antiretrobirala hartzeko aukera dute, eta horri esker infekzioa fetura igartzeko arriskua %60 gutxitzen da.

¹ Iturria: www.unicef.es

- Kutsatutako amek ez diote umeari bularrik eman behar, eta edoskitze artifiziaiaz baliatu behar dute.

Heziketa eta prebentzioa

Haurrak eta nerabeak GIBetik babesteko txertoa asmatu arte, heziketa da gaixotasunari aurre egiteko defentsarik egokiena. Gazteek zenbat eta heziketa hobea jaso, orduan eta aukera gehiago izango dituzte infekzioetik babesteko, eta oraindik eskolan dabiltzanek arrisku-egoera gutxiago izango dituzte. Hori bereziki garrantzitsua da neska gazteen kasuan, sexu-harremanak izatean mutilek baino errazago harrapatzen baitute GIBa.

Eskolan HIESAren aurka egin daitekeen gauzarik egokiena da gai hori bizimodu praktikorako irakaskuntza-programa batean sartzea. Eraginkorra izateko, programak aukera hauek eman behar ditu:

- GIBari eta bere prebentzioari buruzko informazioa ematean generoa kontuan hartu behar du.
- Azterketa kritikoa egiteko, komunikatzeko eta erabakiak hartzeko jarrerak erakutsi behar ditu.
- Genero-estereotipoak zalantzan jarri behar ditu.

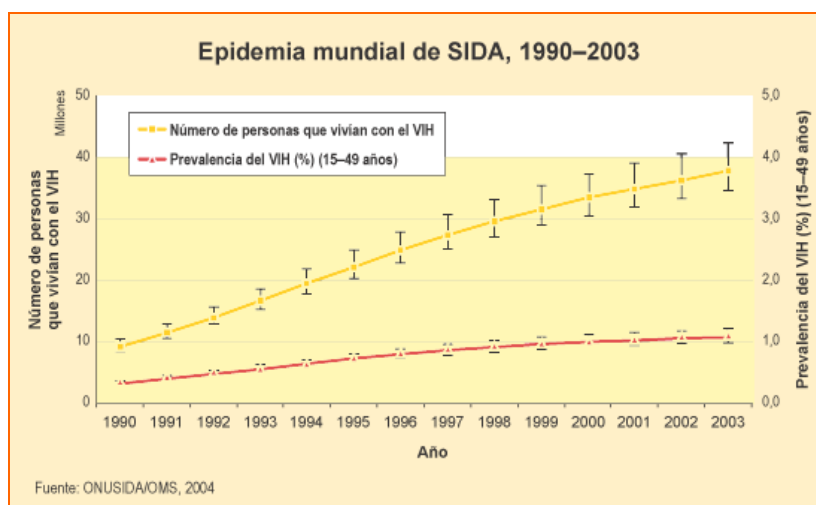
Gazteei modu atseginean eta generoa kontuan hartuz harrera egingo dieten osasun-zerbitzuekin harremanak ezarri behar ditu.

3.2. HIESa munduan. Egoera Indian

Urtean 5 milioi lagun baino gehiago kutsatzen dira munduan GIB/HIESaz. Munduan hori geldiarazteko beharrezko prebentzio-neurriak hartzen ez badira, 2002 eta 2010 artean 45 milioi lagun kutsatuko dira 126 herrialdetan.

GIB/HIESaz kutsatutako 42 milioi lagunetatik %95 garabidean dauden herrialdeetan bizi dira. Epidemia kezkatzeko moduko abailan zabaldu eta urrutieneko herrixketaraino iritsi da; hori dela-eta, zenbait lekutan janarien ekoizpena gutxitu eta gaixotasunen ondorioak gehien nozitzen dituen landa-inguruneko komunitateen iraupena ere arriskuan dago.

HIESak eragindako heriotza guztien %83 Afrikan izan dira, bertan gaixotasun horrek gerrak baino 10 aldiz jende gehiago hil baitu. Saharaz hegoaldeko Afrikak munduko biztanleriaren %10 pasatxo hartzen du, baina hala ere GIBa duten pertsona guztien ia bi heren bizi dira bertan: 25 milioi inguru. Egindako kalkuluen arabera, 2003. urtean beste hiru milioi lagun kutsatu ziren eskualde horretan, eta 2,2 milioi HIESa harrapatuta hil ziren.

Egoera Indian

- India biztanleria ugariko herrialdea da eta horregatik, HIESaz kutsaturiko pertsonen ehunekoa txikia izanda ere, pertsona asko eta asko dira gaixotasun hori nozitzen dutenak.
- Indian 1986. urtean detektatu zuten lehenengo HIES kasua.
- Gaur egun 4 milioi lagun inguru kutsatuta daude birus horrekin, eta horrek esan nahi du munduan infekzio gehien duen bigarren herrialdea dela, Hego Afrikaren ondoren (4.200.000 infekzio).
- Gazte jendea da birusak gehien kutsatzen duena. Infekzio guztien %50a 29 urtetik beherako pertsonen jasaten dute.
- Egindako kalkuluen arabera, urtean erditzen diren emakumeetatik 100.000 eta 200.000 artean kutsatuta daude.
- Bost urtetik beherako haur kutsatuen ia %90 amak kutsatuak dira. Gainera, urtero 30.000 haur seropositibo jaiotzen dira.
- Pune-n (India) 400 emakumerekin egindako laginketa batean %13k positibo eman zuten HIESaren proban. %91k adierazi zuten sexu-harremanak beren senarrekin bakarrik izaten zituztela.

Iturria: http://go.hrw.com/atlas/span_hm/india.htm

Indiaz eta HIESaren birusaz ari garela, bi arazo kezkarri hartu behar ditugu kontuan:

- Herrialde horretan dagoen gazte-kopuru izugarria.
- Gaixotasunari buruzko informaziorik ez izatea. 15 eta 24 urte bitarteko emakume gazteen %20k bakarrik dakite nola prebenitu daitekeen birus bidezko kutsadura, eta %63 inguruk ez daki zer den GIB/HIESa.

3. 3. Gazteak eta HIESa

Pertsona gehienentzat sexu-jarduera nerabezaroan hasten da. Hori horrela izanik, ondo pentsatu behar genuke nola babestu gazteak, heziketa, informazio edo babes egokirik gabeko sexu-harremanetan sortzen diren arriskuei dagokienez.

Gazte askok ez dute informaziorik. ONUSIDAK egindako azken azterketek erakusten digutenez, gazte askok eta askok ez dakite nola zabaltzen den GIBa, ezta nola babestu behar duten ere. GIB epidemia orokorrak dituzten herrialdeetan, adibidez, Kamerunen, Afrika Erdiko Errepublikan, Ekuatore Ginean, Lesotho-n eta Sierra Leonan, 15 eta 24 urte bitarteko emakume gazteen %80k baino gehiagok ez dute HIESari buruzko ezagutza nahikorik.

Bestalde, GIB/HIESari buruzko uste okerrak oso zabalduak daude gazteen artean. 40 herrialdeetan egindako inkestek erakusten digutenez, 15 eta 24 urte bitarteko gazteen %50ek baino gehiagok oso uste okerrak dituzte GIBaren transmisio-bideei buruz.

Gazteak arriskuan

Bazterketa sozial eta ekonomikoaren pean bizi behar dutenek aukera gutxiago izaten dituzte informazioa, ezagutza praktikoak, zerbitzuak eta laguntza lortzeko. GIBa baldin badute, estigma eta bazterkeria handiagoa nozitu behar izaten dute, eta HIESa harrapatu ondoren apenas izaten duten aukerarik laguntza eta botikak eskuratzeko. Arriskua duten taldeak bereziki hauek dira:

- Droga zainetik hartzen duten gazteak.
- Sexu-bortxaketen biktima diren nerabeak.
- Sexu-esplotazioaren biktima diren gazteak.
- Kaleko umeak eta gazteak.
- Gizonezkoekin sexu-harremanak dituzten gizonezkoak.
- Gatazka armatuetan parte hartzen duten nerabeak.
- Umezurtzak edo GIBa duten umeak

15 urtetik beherako 15 milioi haur baino gehiago dira HIESaren ondorioz beren gurasoetako bat edo biak galdu dituztenak. Aurreikusitakoaren arabera, 2010ean epidemiaren ondorioz umezurtz geratuko diren haurren kopurua bi aldiz handiagoa izango da.

Gauzak horrela, galdetuko baligute zergatik egonkortu edo moteldu den leku batzuetan GIBaren hedapena, esan beharko genuke batez ere bertako gazteei eta emakumeei jokabide seguruak izateko beharrezko baliabideak eta pizgarriak eman dizkietelako gertatu dela hori.

HIESaren ondorioak nozitzen dituzten neska-mutilak

GIB/HIESak oso eragin nabaria du belaunaldi berrien bizi-aurreikuspenetan. HIESa dela-eta umezurtz geratu diren haurrak sarritan bere familien laguntza galdu eta babesik gabe gelditzen dira. Neskek mutilek baino egoera okerragoa izaten dute, gaixo dauden beren ahaideak zaindu behar izaten baitituzte. Horrez gain, gogorarazi behar da nerabeek kutsatzeko arrisku handiagoa dutela. Joera hori oso nabarmena da Saharaz Hegoaldeko Afrikan, bertan kutsatutako gazteen hiru heren baino gehiago emakumezkoak baitira.

Neskatoen heziketa funtsezko inbertsioa da garapenari begira. Kontua ez da gizarte-garapenean diharduten beste sektore batzuk baliabiderik gabe uztea; aitzitik, nesken heziketa finantzatzeak balio erantsia ematen die haien lanari. Arindu egiten du Osasunaren zaintza-sistemak jasan behar duen tentsioa, haurren eta amen heriotza-tasa gutxitzen duelako, haurrak osasuntsuagoak daudelako eta HIESaren eragina gutxitzen duelako. Emakumeen produktibitatea areagotzen du, epe luzera ekonomia sendotuz.

HIESaren kontrako borrokan erabiltzen diren baliabide guztietatik gutxi batzuk bakarrik iristen dira haurrenganaino:

- ***Haur seropositibo guztien %5ek baino gutxiagok erabil ditzakete HIESaren aurkako tratamendu pediatrikoak bizirik iraun ahal izateko.***
- ***HIESa dela-eta umezurtz geratu diren edo bereziki ahulak diren haurren %10ek baino gutxiagok jasotzen dute kanpoko laguntza.***
- ***Emakumean artean %10 baino gutxiago dira beren umetxoei GIBa ez kutsatzeko prebentzio-zerbitzuak erabil ditzaketenak.***

Gainera, haurrak izugarri nozitzen ari dira HIESaren epidemiaren ondorio txarrak:

- Egunero, 15 urtetik beherako 1.400 adingabe hiltzen dira GIB/HIESarekin zerikusia duten gaixotasunengatik.
- Egunero, 15 eta 24 urte bitarteko 6.000 gazte kutsatzen dira GIBaz.
- Munduan, 15 milioi haurrek galdu dute beren gurasoetako bat HIESaren ondorioz.
- Milioika haurrek ikusi dute nola hondatzen ziren beren komunitateak, beren ingurunea eta beren bizimodua, pandemiaren eragin kaltegarrien ondorioz.

Politikak eta Giza Eskubideak

Garapenerako programa eta politiketan Giza Eskubideenen aldeko jarrera hartzeak eskubide horiek mailaz maila betetzea eskatzen du. Horretarako, estatuen aurrekontuak antolatzekeo prozesua aldatu egin behar da. Gaur egun, lehendabizi esparru makroekonomikoa eta hazkundea edo egonkortzea lortzeko helburuak ezarri ohi dira. Gobernuak gastuak kalkulatu direnean Giza Eskubideen iraupena bermatzeko programetarako oso kopuru urriak jarri ohi dira, zorraren ordainketa, defentsa eta hazkundearekin zerikusia duten sektoreetako gastuen hondarrak besterik ez, eta behar baino askoz baliabide gutxiago erabiltzen dira horretarako. Beraz, Giza Eskubideak bultzatzeko eta bereziki HIESaren aurkako borrokarako egiten den esleipen horrek ez luke bigarren mailakoa izan behar; gobernuek lehentasuna eman beharko liokete.

Aldi berean, funtsezkoa da herritarrek eta nazioarteko erakundeek munduko industria farmazeutikoari presioa egitea, Afrikan HIESaren aurkako medikamentuen prezioak arrazoizkoak izan daitezen. Gizarte-justiziaren alde egitea denon eginkizuna da.

Haur eta gazteen eskubideak kemen osoarekin babestea eta defendatzea oinarri-oinarrizko estrategia da GIBaren hedapena murrizteko. HIESa duten pertsonen aurkako bazterketa onartezina dela aldarrikatu eta mundu osoan pandemia horren arrazoi eta ondorioen aurka borrokatzekeo konpromisoa hartzen badugu bakarrik lortuko dugu gizarteak horretan aurrera egitea.

3.4. Gaixo dauden pertsonetako jarrerak

Argazkia: Nieves Prieto

Sarritan, gaixotasunak eta zehazkiago esanda HIESak, diskriminaziozko jokabideak sorrarazten ditu, "El secreto mejor guardado" filmean ikus dezakegun bezala, eta horrek larriagotu egiten du gaixoaren eta bere ingurukoaren arazoa. Jarrera hori dela-eta, batzuetan gaixoei erruduntasuna eta lotsa sentitu eta gaixotasuna ezkutatzeko dute, eta horrek gaixotasuna areagotu besterik ez du egiten.

HIESa duten gaixoak eta gainerako gaixo guztiak gizatasunez eta begirunez tratatu behar dira, beren duintasuna gorde dezaten, eta jakina, kasu bakoitzean behar duten laguntza medikoa eman behar zaie.

Diskriminazio aktibora daramaten urratsak

Kategorizazioa: Orokortzeko joera izatea eta gure esperientziak kategorietan sailkatzea, inguruan dugun mundua geure erara errazago erabili ahal izateko. Pertsonak eta taldeak etiketatuta eta sailkatuta egiten dira.

Estereotipoa: Pertsonak etiketatzen direnean, ohikoa da estereotipoak erabiltzea, hau da, datu murritz batzuetan oinarritutako usteak erabiltzea. Badira estereotipo positiboak eta negatiboak; hala ere, estereotipo negatibo bat sortu eta puztea arriskutsua da, hortik zera sor baitaiteke...

Aurreiritzia: Pertsona edo pertsona-talde baten kontrako sentimendua, funtsik ez izan arren ontzat hartzen ditugun emozio eta egitate batzuetan oinarritutako ideiek sortua. Aurreiritziek talde baten kontrako jarrerak sortzen dituzte. Aurreiritziek ondoko erreakzioak sortu ohi dituzte:

Saihestea: Taldea saihestea, ez hitz egitea, ikusi nahi ez izatea.

Hitzezko abusua: Taldeaz eta taldeari era negatiboan hitz egitea.

Diskriminazioa: Aurreiritzia jarrerari lotua dago, baina diskriminazioa, berriz, jokabideari dagokio, eta jokabide horrekin taldea gutxietsi, gaizki tratatu, besteen azpitik jarri, boikotatu eta are baztertu ere egin dezake.

Bortxazko abusua: Burla eginez, zirikatuz, mehatxu eginez, nekaraziz edo taldearen ondareari kalte eginez.

Suntsitzea: Bakartuz, baztertuz, hilketa edo genozidio nahiz garbiketa etnikoa eginez².

² Iturria: Ni arrazista? Europako Batzordea. Informazio, Komunikazio, Kultura eta ikus-entzunezkoen

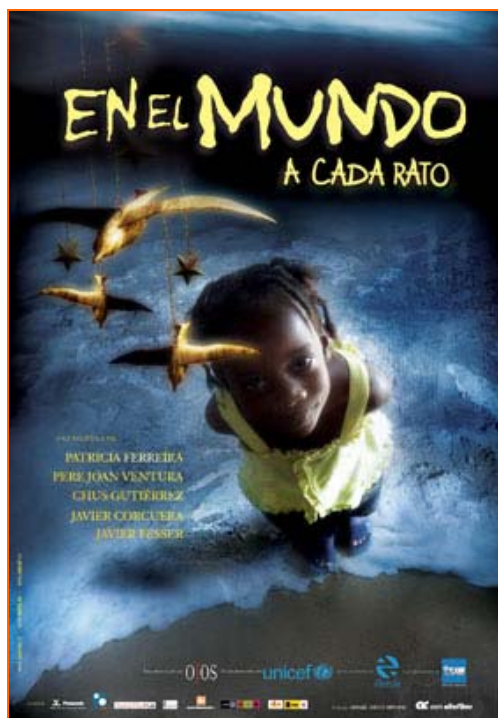
4. Irudietan murgildu: Filmaren balorazioa

Atal honetan “El secreto mejor guardado” filma ondo ulertu eta aztertzeke funtsezkoak diren alderdi batzuk landuko ditugu, eta horiek hurrengo atalean gauzatuko ditugun jardueren bitartez osatuko ditugu.

- Errealitatea hizkuntza bisualaren bidez azter daitekeela erakustea eta ikus-entzunezko narrazioa kritikoki aztertzeke tresnak erabiltzen jakitea.
- Irudiek duten eraginaz baliatzea, narrazio zinematografikoaren bitartez, giza eskubideen aldeko gogoeta eta ekintza bultzatzeko.
- Balioetan (hala nola, tolerantzia, elkartasuna eta pluralismoa) oinarritutako hezkuntza ematea zinema-hizkuntzaren bidez, eta zeharkako gaiak ere lantzea, besteak beste bakerako hezkuntza, kontsumo arduratsua edo ingurumena.

4.1 En el mundo a cada rato

Filma hori TUS OJOS-ek ekoitzi du UNICEFekin batera, eta munduan haurren eskubideak babesteko zinemak egin duen ekarpena da. Filma osatzen duten bost film laburrek UNICEFen bost lehentasunak aztertzen dituzte: nesken hezkuntza, garapen integratua lehen haurtzaroan, immunizazioa, GIB/HIESaren aurkako borroka eta indarkeria, esplotazio eta bazterketatik babestea:

- EL SECRETO MEJOR GUARDADO, Patricia Ferreira da zuzendaria eta Indian filmatu da.
- LA VIDA EFÍMERA, Pere Joan Ventura da zuzendaria eta Ekuatore Ginean filmatu da.
- LAS SIETE ALCANTARILLAS, Chus Gutiérrez da zuzendaria eta Argentinan filmatu da.
- HIJAS DE BELÉN, Javier Corcuera da zuzendaria eta Perun filmatu da.
- BINTA Y LA GRAN IDEA, Javier Fesser da zuzendaria eta Senegalen filmatu da.

4.2 Fitxa teknikoa eta sinopsia

Jatorrizko izenburua: El Secreto mejor guardado
(EN EL MUNDO A CADA RATO ekoizpenaren barruan)

Herrialdea eta ekoizpen-urtea: Espainia, 2004

Iraupena: 18 min.

Zuzendaria: Patricia Ferreira

Argazki-zuzendaria: Rafa Roche (ACTV)

Gaia: Patricia Ferreira eta Virginia Yagüe

Gidoilaria: Virginia Yagüe

Muntaketa: Carmen Frías

Musika: José Nieto

Pertsonaiak

Ravi : D.Krishnakumar

Amona: Theni Kunjarammal

Krishnaveni : T.R. Aishwarya

Maistra: Gnana Bharathi

Krishnaveni-ren ama: Annakamatchi

Medikua: V.Thiru

Sinopsia

Ravi, mutiko umezurtza, India hegoaldeko herrixka batean bizi da bere amonarekin. Egunero oso bide luzea egiten du beste herri bateko eskolara joateko, nahiz eta bere herriko eskolara joateko aukera ere baduen. Baina bere herrian ez dute maite, eta Ravik ezin du ulertu zergatik. Krishnaveni izaneko neska da bere lagun bakarra. Ravi eskolan egingo den dantzaldiaren zain-zain dago. Dantzaldian parte hartzeko uniforme bat behar du eta hori erosteko lan egin behar du. Ravik bere uniforme lortu du baina egun horretan bertan Krishnavenik esan dio berak eta bere familiak herritik alde egin behar dutela, nahiz eta neskak ez jakin zergatik.

4.3 Historia 3 une esanguratsutan:

1. Ravi eskolara doa

Film laburraren lehenengo zatian, Ravi etxetik irten da bere amonarekin, eskolara joateko. Mutilak galdetu dio ea zergatik ez doan herriko eskolara. Amonak erantzun dio Panruti-ko eskola Agaran-ekoa baino hobea dela, eta galdetu dio ea ez al zaion eskola gustatzen. Mutilak baietz erantzun dio, baina oso urruti dagoela.

Eskolako bidean, Ravik bere lagun Krishanaveni-rekin egin du topo eta hizketan geratu dira, amak neskari deitu dion arte. Errieta egin dio esanez ez duela mutiko horrekin ibili behar. Neskatoak galdetu dio zergatik eta amak esan dio berari kasu egiteko, ez diola berriz esan nahi.

Ravi eskolara iritsi da eta maistrak berriz ere kargu hartu dio berandu iritsi delako. Galdetu dio ez zergatik ez doan bere herriko eskolara. Ravik “ez dakit” esanda erantzun dio.

Lehenengo zati honetan, erantzunik gabeko galdera asko agertzen zaizkigu. Zalantza ugari sortzen zaizkigu baina filmak aurrera egin ahala dena argituko da. Zer gertatzen den ez jakin arren, sumatzen dugu zerbait ez dabilela ondo...

2. Haurren eguneko festa

Eszena honetan ikusten dugu Ravi bere lagunekin dantzan ari dela. Haurren eguneko festarako dantza bat ikasten ari dira. Gure pertsonaia berehala nabarmentzen da, koreografiaren erdian dagoelako eta besteek ez bezalako uniformeak daramalako. Gainera galtza gorriak daramatza, eta ez krema kolorekoak, gainerako guztiek bezalaxe. Elementu horiek “baliabide adierazkor” moduan erabiltzen dira; irudiek gaiari buruzko argibide batzuk ematen dizkigute forma eta kolore ezberdineko sinboloen bidez. Baliabide horiek elkarrizketa bezain garrantzitsuak dira, irudien bidez zer gertatzen ari den erakusten digutelako. Bi alderdi horiek ondo uztartzea funtsezkoa da ikus-entzunezko baliabideak menderatzeko.

Geroago, dantza-entseguko beste eszena batean, irakasle batek galdetu dio Raviren maistrari zergatik jarri duen dantzarien erdian. Maistrak erantzun dio mutilari ilusio handia egiten diola horrek, eta gainera datorren urtean agian ez duela dantza horretan parte hartzerik izango. Zergatik? galdetu dio berriro. “Iaz Shatishi-ri gertatu zitzaion arrazoi berberagatik, nire aurreko ikastetxean ere umezurtz asko zegoelako” erantzun dio maistrak... Irudiek haren erantzuna iragartzen zuten...

3. Amonak uniformeak erosi dio Raviri

Ravik gozokiak saltzen lan egiten du arratsaldean, eskolatik irteten denean. Jasotzen duen errupia bakoitza gordetzen du "haurren eguneko festarako" uniforme erosteko. Irabazten duen dirua amonari ematen dio, eta amonak uniformea erosteko zenbat diru falta zaion esaten dio. Ravi gaixotu da eta botikak erosteko dirua behar du. Baina botika horiek ezin dute sendatu. Amona **erabaki ezinik** dago: zer erosi, botikak edo uniformea Ravirentzat ?.

Azkeneko eszenan ikusten dugu nola irteten den Ravi etxetik, amonak lagunduta. Harro-harro doa mutila herriko kaleetan barrena uniformea erakutsiz. Bere lagun Krishnavenik esan dio ondo ematen diola... Amonak bihotzari kasu egitea erabaki du: ilobari bere ametsa betetzen lagundu dio.

4.4 Zinema-hiztegia

Film bat hainbat hartualdiz, eszenaz eta sekuentziaz osaturik dago. Hiru osagai horien bidez antolatzen dira historiaren eduki dramatikoa eta estetikoa; horietako bakoitzak oso zeregin zehatza du film baten eraketan eta, aldi berean, osagaiak era askotakoak izan daitezke.

Hartualdia

Hartualdia kameraren egintza bakarra da hasieratik amaieraraino; hau da, Zuzendariak "Hasi!" esaten duen unetik "Eten!" esan arteko denbora hartzen du, iraunaldia kontuan hartu gabe.

Hartualdiak funtsezko hiru elementu ditu:

1. Planoa, proportziozko neurri gisa hartuta (enkoadratzea)
2. Objektua erreferentziatzat harturik kamerak duen kokalekua (angelumendua)
3. Kameraren mugimenduak.

Hiru elementu horiek konbinatuz historiari buruzko informazio-motaren bat emateko aukera dugu; horregatik, hartualdia oinarritzko adierazpen-unitate den planoarekin parekatu ohi da.

Plano-motak.

Enkoadraketa arabera

- **Long Shot edo Plano Luzea:** Oso ikuspegi zabala hartzen du eta batez ere paisaiak, eraikinak, zerua, etxe osoak, mendiak eta horrelakoak erakusteko erabiltzen da. Horrez gainera, plano-mota horrek emozio-funtzioak ere bete ditzake. Bere helburu nagusia testuingurua eraikitzen laguntzea da, ekintza inguru fisiko batean kokatuz.
- **Full Shot edo Plano Orokorra:** Plano honen ezaugarri nagusia garaiera da, pertsonaia edo pertsonaiak oso-osorik ageri baitira, burutik hasi eta oinetaraino. Plano horren bidez aukera dugu gure pertsonaiaren ezaugarri batzuk ikusteko, adibidez: garaiera, gorpuzkera, erabiltzen duen arropa, eta aldi berean, bera mugitzen den espazioa ere erakusten digu.
- **American Shot edo Plano Amerikarra:** Burua baino pixka bat goragotik belaunaren behealde edo goialderaino iristen da. Plano horrek aukera ematen digu pertsonaiari buruzko xehetasun gehiago izateko eta haren gorputz-adierazpenaz hobeto jabetzeko.
- **Medium Shot edo Plano Ertaina:** Pertsonari buruzko zehaztasun gehiago ematen dizkigu. Plano honetan ingurunea ez da hain nabaria, pertsonaiak leku gehiago eta presentzia handiagoa hartzen baitu pantailan. Burua baino pixka bat goragotik gerriaren pareraino iristen da gutxi gora behera.
- **Medium Close-up plano:** Buru gainetik bular alderainoko tartea hartzen du, eta zehatz-mehatz erakusten ditu pertsonaiaren ezaugarriak, ingurunea ia-ia ez ikusteko moduan utziz. Xehetasun-plano horrek aske samar lan egiteko aukera ematen digu, pertsonaiak zenbait mugimendu egin baititzake, koadrotik irteteko arriskurik izan gabe.

- **Close-up edo hurbiltzea:** Close-up hori erabiliz gero pertsonaiaren aurpegia baino ez dugu ikusiko, iletik sorbaldeetarako tartea hartzen baitu. Oso plano itxia da eta zehatz-mehatz erakusten dizkizu aurpegiak eta emozioak; ingurunea desagertu egiten da eta keinuen eta begiraden garrantzia areagotzen da; pertsonaiaren barne-mundura garamatza. Plano zaila eta arriskutsua da, pertsonaiak ezin baitu ia-ia mugimendurik egin, eta gainera irudia zehaztasun osoz fokatu behar da, bestela hartualdia lauso geratuko baitzaigu.
- **Big Close-up edo Hurbiltze Handia:** Planorik itxiena da Begiak, horietako baten zatia, eskua edo azkazala erakuts ditzake. Plano horrek aurpegi edo gauza baten parte jakin bat erakusten digu, horren ingurukoak erabat ezkutuan geratuz.
- **Insert edo Xehetasun Planoa:** Plano hau, funtsean, aurrekoaren berdina da, baina bien arteko aldea nabarmentzekotan esango genuke insert horrek batez ere gauzak edo egingtza txikiak erakusten dituela, eta ez horrenbeste pertsonaiaren aurpegia.

Kameraren kokaguneen arabera:

Eskuarki, pertsonaren begiradaren parean jarri ohi da kamera. Kamera pertsonaren gainetik altxa eta behera begira jartzen badugu, pikatu bat egingo dugu.

Altuerarik handiena posizio zenitalean lortuko dugu; hala ere, kamera gora begira dugula gure ikuspegia subjektuaren azpira bideratzen badugu, pikatu hori kontrapikatu edo eskortzo bihurtuko da.

Kameraren mugimenduen arabera.

Film batean hainbat eratako mugimenduak ager daitezke:

- Kameraren aurrean pertsonak edo gauzak mugitzen dira.
- Jendea edo gauzak ez baina kamera bera mugitzen da.
- Bi mugimendu horiek aldi berean gerta daitezke.

Hori kontuan izanik funtsezko bost mugimendu ditugu: Dolly-a, Travelling-a, Tilt-a, Panning-a eta Zooming-a.

Lehenengo lau mugimenduak berez kameraren mugimenduak dira, eta azkenekoa, berriz, lenteen mugimendua.

- **Dolly-a:** Kamerak bere ardatzaren gainean (euskarri eta guzti) atzeraka edo aurreraka objektuarengandik urrunduz edo hurbilduz egiten duen mugimenduari esaten zaio Dolly-a; aurreraka baldin bada Dolly-in esaten zaio eta, atzeraka bada, berriz, Dolly-back. Eskuarki Dolly-a ikuslea ekintzan sarrarazteko erabili ohi da, gure arreta aukeratutako gauza edo pertsonaiarengana eramateko. Dolly-in mugimenduak pertsonaiarengana hurbildu eta haren emozioak sentiarazten dizkigu, haren hitzak, ekintzak edo keinuak erakusten baitizkigu.

Dolly-back mugimenduak, aldiz, bestelako sentsazioak sorrarazten dizkigu. Kamera objektu edo pertsonaiarengandik urrutiratzean, hura ingurune zabalago batean txertatu eta haren bakardadea senti dezakegu.

Dolly-in batek sorrarazten duen emozioa eta Dolly-back batek sorrarazten duena desberdinak dira; izan ere, batek lehendik ikusia dugun plano batera hurbiltzen gaitu xehetasun handiagorekin, puntu jakin bat nabarmenduz; besteak, berriz, pixkanaka erakusten digu, bizkarrez atzeraka doanaren sentsazioa sorraraziz.

- **Travelling-a:** Kamerak bere ardatzaren gainean alde batera nahiz bestera egindako mugimenduei esaten zaie Travelling-a. Kamera ezkerraldera mugitzen bada Travel left esaten zaio, eta eskuinaldera bada, berriz, Travel right. Travelling-aren eginkizun nagusietako bat irudiaren dinamismoa adieraztea da; pertsonaren ekintzan sarrarazten gaitu eta aldi berean testuinguruaren deskribapen laburra egiten digu.

- **Tilt-a:** Bai Tilt-a eta bai Pannin-a tripodearen lepoa jiraraziz eta kamera lekuz aldatu gabe egiten diren mugimenduak dira. Tilt-a gora edo behera egiten den mugimendua da, buruarekin bai edo ez esatean egiten dugun bezala. Mugimendua gora egiten denean Tilt-up deitzen da eta behera denean, berriz, Tilt-down. Bi mugimendu horiek oso deskriptiboak dira.
- **Panning-a:** Kameraren azken mugimendu hori buruarekin ezetz esatean egiten dugunaren antzekoa da eta bira-erdi bat da ia-ia. Ezkerraldera egiten denean Pan-left esaten zaio, eta eskuinaldera egiten denean, Pan-right.
- **Zoming-a:** Zooming-a lenteen mugimendua da soil-soilki. Objektura hurbildu edo urrutiratu egiten gara baina kamera lekuz aldatu gabe; hurbiltzeari zoom-in esaten zaio eta urruntzeari zoom-out.
Azkenean, enkoadraketak eta kameraren mugimenduak film-zuzendariaren egitasmoen arabera konbinatzen dira filma egiteko. Sarritan, zuzendariak, kamera-mugimenduez baliatuz, plano batetik bestera pasatzea erabakitzen du hartualdi berean, bere sormen-premiak betetzeko eta historiak berak dituen adierazpen-premiei erantzuteko.

Eszena

Eszena unitate abstraktua da eta klausula dramatiko bat erakusten digu. Elkarri lotutako hainbat hartualdiz osatua dago, eta horri esker pantailan unitate tematikoa sortzen da.

Eszena bakoitzak historiaren une jakin bat irudikatzen du eta bere esanahi berezia du; hala ere, eszenak ezin dira Sekuentziatik bereizi.

Sekuentzia

Sekuentzia, beraz, denbora- eta espazio-unitate bat da, elkarrekin lotuta dauden hainbat eszenez osatua; eszena horiek, filmaren beraren barruan film txiki bat kontatzeko ahalmena dutenez, autonomo bihurtzen dira.

Egia esan, plano-sekuentzia delakoa ez da zorrotz-zorrotz hartuta zinema-hizkuntzaren osagai hutsa, zehaztasun teknikoaren eta antzezpenaren emaitza ikusgarria baizik, baina hala ere, bere eduki estetiko eta funtzio komunikatiboa direla-eta, aipatu beharreko baliabidea da.

Jeneralean eszena oso bat (nekez sekuentzia bat) duen hartualdi bakarra delako esaten zaio horrela. Plano-sekuentziak hartualdi luzeak izaten ditu, eta horien ezaugarri nagusia da plano batetik bestera igarotzea hartualdia eten gabe; hau da, teknikoki hartualdi baten iraupena izaten du, baina narrazioaren aldetik ikusita eszenaren ekintza dramatikoa erakusten du.

Plano-sekuentziak filma ikusteko hainbat abantaila ematen ditu, eszena eteteak dakarren denbora-etena eragozten baitu, baina horrez gainera aukera ematen dio ikusleari denbora-unitate berean, une horretan bertan gertatzen ari den ekintzaren dinamismoa bizitzeko bere xehetasun guztiekin.

5. Zergatik hezkuntza eta giza eskubideak?

Giza eskubideen hezkuntza prozesu bat da eta horri esker pertsonek beren eskubideei eta besteen eskubideei buruz ikasten dute, ikaskuntza elkarreragilea eta parte-hartzailea oinarri hartuta. Jarrerak eta jokabideak aldatzeko, trebetasun berriak eskuratzeko eta ezagupenen eta informazioaren trukea sustatzeko helburua duen hezkuntza-lanerako eredua ere bada.

Ikaskuntza neurri handi batean bizipenaren bidez lortzen da, eta ez horrenbeste ezagutzapila bat erdietsiz, eta alde horretatik zinema oso tresna egokia da ikasteko, aukera ematen baitigu munduan dauden eta denongan eragina duten arazoei buruzko kontzientzia zabaltzeko eta ikus-entzunezko baliabide horren bidez errealitatera hurbiltzeko.

Kamera gure begiradaren tresna da eta alde horretatik hezkuntzak errealitateari eta horren zergatiei buruzko begirada sentibera eta kritiko bihurtu behar luke.

Hortxe dago gakoa.

Giza eskubideen adierazpen unibertsalari buruzko gogoetak

- 1- Zein dira oinarrizko eskubideak edonorentzat?
- 2- Zure ustez zein dira zure eskubideak?
- 3- Zein dira nekez aitortzen dizkizuten eskubideak?
- 4- Besteen zein eskubide kostatzen zaizu gehien aitortzea?
- 5- Zein dira gehienetan urratzen diren eskubideak?
- 6- Adierazpena herrialde askok izenpetu badute ere, praktikan zergatik ez dira onartzen aurrerapen baten bidez?
- 7- Zein eskubide falta dira Adierazpen horretan?
- 8- Zer nolako zereginak bete beharko lirateke Giza Eskubideak lortzeko?

Metodologia

Jarraian proposatzen dizkizuen jarduera hauek gidaliburuaren amaieran aipatutako liburu edo iturrietan aurkituko dituzue. Beraz, ez kezkatu, baliabide ugari ditugu-eta.

Hala ere, gauzak argi eta garbi esanda, jarduera hauek "aitzakia ezin hobe" dira gogoeta eta azterketa pertsonalaren inguruko gaiak lantzeko eta kontzeptu batzuk aztertzeko, hala nola bizikidetza, begirunea, kultura parte-hartzailea eta abar.

Jarduera horiek egiteko ezinbestekoa da gelan giro egokia sortzea, taldeak bere kabuz autogestionatu eta mundu guztiak parte hartzeko modua izan dezan. Arreta handiz joka ezazue kontraesanetan ez erortzeko. Kultura parte-hartzaileaz ari garenean ikasleei parte hartzen uzten ez badiegu, aurpegiratu egingo digute arrazoi osoarekin. Zuek zenbat eta gutxiagotan parte hartu, hainbat eta hobe. Berez, egokiena zera litzateke: taldeak bere kabuz jardun dezala, zuek emango dizkiezuen jarraibideak kontuan hartuta noski.

Saiatu saio malguak egiten; eska iezaiezue kexak azaldu ordez proposamenak egin ditzatela, eztabaida batean elkar aditzen ez dutenean besteak esan duena beste era batera esan dezatela... entzuketa aktiborako tresna egokiak erakutsi ikasleei, jarduera beren eguneroko bizimoduko adibideekin osatu dezatela....

Gelan giro egokia sortu eta ulertarazi behar zaie bizikidetza eta gizalege-arauak eharrezkoak direla, baina ez norbaitek ezartzen dizkigulako, denon artean hitzartzen ditugulako baizik; beren iritzia kontuan hartzen dutela ikusiz gero beste modu batean konektatuko dute taldeko gainerakoarekin.

Unitate didaktikoa

Helburuak	Edukiak	Prozedurak	Jarrerak
Hiesak familiaren egituran eta batez ere haurrengan dituen ondorioei buruzko kontzientzia sortzea	Hiesari buruzko datuak Hiesa dela-eta umezurtz geratu diren haurrak	Kopuruen azterketa Gaixotasunak gizartean dituen ondorioei buruzko baterako gogoeta	Hiesaren ondorioei buruzko jarrera kritikoa piztea
Hiesaren transmisioaz eta herrialde pobreetako egoeraz gogoeta egitea.	Hiesaren transmisio-bideak	Kutsatzeko moduen zerrenda	Pertsona gaixoei dituzten zailtasun fisiko eta sozialak ulertzea
Indarkeria estrukturalaren funtsezko hitzen esanahia ikastea	Pobrezia, indarkeria estrukturalaren adierazpide.	Testu bateko hitzen esanahia aztertzeta	Munduko alde aberatsaren eta pobrearen arteko lotura ulertzea, munduari dagokion erantzukizuna kontuan harturik.
Pertsona seropositiboak baztertzten dituztenen jarrerak aztertzeta	Gaixo dauden pertsonen jarrerak (estereotipoak, aurreiritziak eta diskriminazioa) Diskriminazio-motak	Hiesarekin zerikusia duten bazterkeria eta diskriminazioari buruzko gogoeta eta eztabaida	Sexu-harremanetan babesak duen garrantzia ulertzea
Ebaluazioa			
Jarduera bakoitzaren balorazioa da parterik garrantzitsuena			

Jarduerak
1. Hiesa mintzagai
2. Zer dakit nik hiesari buruz?
3. Transmisio-bideak
4. Zergatik erasaten die hiesak pobreei?
5. Hain mihiluzea ote naiz?

1. Jarduera. Hiesa mintzagai...	
Helburua	Filmak Ravi pertsonaiaren bidez sorrarazten dizkigun sentimenduak aztertzea
Jarduera garatzea	Gogoeta egin ondoko galderei buruz: • Zer sentitu duzu filma ikustean? • Zer gertatu zaio Raviri? • Zergatik gertatu zaio hori? • Zure ustez hori ez gertatzeko zerbait egin zitekeen? • Nola lor zitekeen hori ez gertatzea? • Ravi gustura dabil eskolan? • Berarentzat zergatik da hain garrantzitsua uniformea izatea?
Materiala	Eztabaida zentratzeko filmeko fotograma batzuk prest edukitzea komeni da.
	30 minutu
Oharrak	Garrantzitsua da jarduera honekin hastea; horrela, filmak burura ekarri dizkien lehenengo pentsamenduak eta batez ere berezko emozioak ezagutuko ditugu. Kontuan hartu film laburrak aitzakia emango dizuela Giza Eskubideen gaia sartzeko, eta jardueren bitartez eduki batzuk zehazkiago landu ahal izango dituzuela. Jarduerak bikoteka egiteko eta gero gelako gainerakoei azaltzeko eskatu.

2. Jarduera. Zer dakit nik hiesari buruz?	
Helburua	Sexuaren bidez kutsatzen diren gaixotasun guztiei buruz, eta bereziki Hiesari buruz, dituzten zalantza guztiak argitzea.
Jarduera garatzea	Hiesari dagokionez eta, oro har, sexu bidez kutsatzen diren gaixotasunei (SKG) dagokienez nahasketa handiago dago, jendeari askotan lotsa ematen baitio gai horri buruz galdetzeak. Zalantza horiek argitzen laguntzea oso garrantzitsua da intimitate-egoeretan seguruago senti daitezen eta egiten dutenaren ondorioez ondo jabetuta joka dezaten. • Utz iezaiezue denbora pixka bat galdera-sortari bakarka erantzuteko. Gero, ozenki irakurri eta erantzunak ahalik eta modurik didaktikoenean azaldu. • Gelan gai hauei buruz hitz egitean deseroso sentitzen bazara, emaezu deserosotasun horren berri eta aldi berean esan beren gurasoei ere agian gauza bera gertatuko zaiela. ZER DAKIZU HIESA-RI BURUZ? 1.- Seropositiboa izatea eta HIES gaixotasuna izatea gauza bera al da? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 2.- Birusa txistuaren bidez kutsa daiteke? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 3.- Kondoiak seguruak al dira? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 4.-Basektomia egina duen gizonezko batek GIB bidezko infekzioa transmititu dezake? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 5.- Europan transmisio-bide nagusia homosexualen arteko sexu-harremanak dira? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 6.- HIESaren birusa homosexualen edo prostituten kontua baino ez da. ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 7.GIBaren proba egin eta emaitza negatiboa bada, kutsatzeko arriskua izan dezaket? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 8.- Arriskua duen harremanen bat izan eta hurrengo egunean, HIESaren probaren emaitza fidagarria al da?

	☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 9.HIESa herentziazko gaixotasuna al da? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit 10.- Etxe abereek eta eltxoek birusa kutsa dezakete? ☐ Bai ☐ Ez ☐ Ez dakit
Materiala	Galdera-sorta ³
Iraupena	Ordubete
Oharrak	Batzuetan, garagardo batzuk hartzea, porru bat erretzea edo pilula batzuk hartzeak hankaz gora jar ditzake sexu-transmisiozko gaixotasunen prebentzioari buruzko teoriarik onenak. Ikasleek ezagunak dituzten adibideak erabil itzazue. Kontua ez da hartu beharreko neurrien aipamen hutsa egitea; harantzago joan behar dugu. Denen artean saia zaitezte pentsatzen zer esan behar zaion pertsona bati gaixotasunen bat duen jakiteko, baina "roilo txarrik gabe". Eskatu ikasleei beraiek proposatzeko zer eta nola egin lan hori, denontzat baliagarria izan dadin. Oso garrantzitsua da ondo babestuta egon nahi duen eta bere osasuna eta bizia aintzat hartzen duen pertsonaren nortasuna gorestea.

³ Iturria: <http://www.bandin.com/cjas/evalsida.asp>

Helburua	Hiesaren transmisio-bideak ulertzea eta prebentzio-jarduerekin lotzea.
Jarduera garatzea	- Jardueraren hasieran, ezagutzen dituzten hiesaren transmisio-bideak azaltzeko eskatu ikasleei. Esaten duten guztia arbelean idatzi, eta jasotako informazioa 3 edo 4 gidoitan sailkatu. - Oso ondo. Orain eskatu pentsatzeko zer egin litekeen hori ez gertatzeko. Adibideak emateko eta erantzuterakoan arriskatzeko eskatu. - Jardueraren bi atalak osatuak dituzue: kutsatze-bideak eta horiek ez gertatzeko modua. Une horretan oso garrantzitsua da ikasleek informazio hori gogoan atxikitzea ikus daitekeen objektu baten bidez. Jardueraren atal bakoitza marrazki batekin sinbolizatzen boluntarioak eskatu. - Amaitzeko, eskatu ikasleei horma-irudian deskribatutakoa paper batean idazteko eta gai horren inguruan dituzten kezkek eta galderak azaltzeko.
Materiala	Paketatzeko papera edo arbela
Iraupena	
Oharrak	Oso garrantzitsua da jarduera osoan gelako taldeak parte hartzen ari diren pertsonen begirune osoa izatea; izan ere, gerta daiteke batzuk kontutxoak esan edo barrezka hastea, eta horrek eztabaida trabatu eta galeraz dezake. Ohartarazi ikasleei hiesa hurbil-hurbil dugun gaixotasuna dela. Filma Indian gertatzen denez, beharbada eztabaida-gai nagusia herrialde pobreetako hiesa izango da, baina hala ere zuek behin eta berriz gogorarazi behar diezue hiesa mundu osoko arazoa dela, pertsonen elkarri kutsatzen diotela eta horri aurre egiteko nortasun berezia behar dela.

Hiesa kutsatzeko bideak	Zer egin ez kutsatzeko?
Kutsatutako pertsona batekin babestu gabe (preservatiborik erabili gabe) eta koitoarekin sexu-harremanak izatea.	Sexu-jarduera seguruek GIBaz kutsatzea eragozten dute. Sexu harremanetan penetrazioa egonez gero, preservatiboak era egokian erailtzea da metodorik egokiena GIBa eta sexu-transmisiozko beste gaixotasun batzuk ez harrapatzeko. Condomes Femeninos Colocar anillo interior lo más profundo posible El anillo exterior se debe quedar fuera de la vagina

		
GIBak infektatutako odolaz kutsatutako xiringak, orratzak edo bestelako tresnak erabiltzea, odol hori pertsona osasuntsu baten odolera edo mukosetara igarotzen denean.	Drogarik ez kontsumitzeak lagundu egiten du GIBaz ez kutsatzen. Drogak kontsumitzen dituztenek ez dituzte zainetik hartu behar. Droga xiringa bidez hartzen dutenek beti injekzio esterilak erabili behar dituzte, edo bestela, aldez aurretik ondo desinfektatu behar dituzte etxeko lixibarekin. SEKULA ez dute xiringa-ekipo bera erabili behar.	
Kutsatutako amarengandik haurraren igarotzea haurdunaldian, erditzean edo edoskitzaroan.	GIBaz kutsaturiko emakumeek ez dute haurdun geratu behar. Haurdun geratuz gero, beren borondatez haurdunaldia etetea aukera dezakete, gure herrialdean onartutako lege-arauen arabera. Haurdun geratuz gero, haurdunaldian tratamendu antiretrobiral hartzeko aukera dute. Horri esker, infekzioa fetura igarotzeko arriskua %60 gutxitzen da. Kutsatutako amek ez diote bularrik eman behar umeari, eta edoskitze artifizialaz baliatu behar dute.	

4. Jarduera. Zergatik erasaten die hiesak pobreei?	
Helburua	Hiesa eta pobrezia lotzea; argi ikustea herrialde pobreetan informazio, baliabide eta kontrol medikorik ez izateak gaixotasuna zabal dezakeela, baina hemen ere, baliabide horiek guztiak izan arren, egoera horretara irits gaitezkeela: alegia, kutsatzeko arriskua izan dezakegula.
Jarduera garatzea	Hiesa, gaixo dagoen pertsonaren osasunean zuzeneko ondorioak izateaz gainera, patxadaz aztertu beharreko ondorio sozialak ere baditu. Non daude arrazoiak eta ondorioak? • Testua irakurtzeko eta azpimarratuak dauden hitzen esanahia idazteko eskatu. Behar duten denbora guztia eman; nahi izanez gero liburuetan begiratu edo liburuteigira joan daitezke. Etxean beren gurasoei edo anai-arrebei galdetzeko ere eska diezaiekezue. • Zuzeneko indarkeriari eta indarkeria estrukturalari buruzko eztabaida hasi. • Indarkeria estrukturalaren adierazpide desberdinen zerrenda egiten saiatu. Zuzeneko indarkeria baino ezkutuagoa denez, erne ibili behar da.
Materiala	"Pobrezia eta gizarte-bazterketa indarkeria-motak dira.
	Jarduera hau 45 minutuko bi saioetan egin dezakezue.

Oharrak	Giza eskubideetan hezteak klaustro osoko kideei eskatzen dizue elkar hartuta lan egitea; horrela ikasle guztiak ohartuko dira balioei buruzko adostasuna duzuela; horregatik, jarduera hori gaztelania, euskara edo ingelesezko arloan egin dezakezue eta era horretan gaiari heltzeko aukerak ugarituko dira.
---------	--

4. Jardueraren eranskina

“Pobrezia eta gizarte-bazterketa indarkeria-motak dira.

Pobrezia indarkeria estrukturalaren adierazpide dugu eta sufrimendua eragiten du pertsonengan. Oinarrizko premiak betetzeko aukerarik eza da, gizarte-egituran ezarria dago eta kulturak justifikatzen du (indarkeria kulturala); izan ere, erlijioak, ideologiak edo zientziak pobrezia egotea legitimatzeko bidea eman dezakete, pobrezia ezinbesteko eta are beharrezkotzat hartzen badute.

Pobrezia botere-mailaz jabetzeko aukera gutxiago dagoenean agertzen da, eta bizitzeko aukera-desberdintasunean ikusten da. Dauden baliabideen banaketari buruz erabakiak hartzeko ahalmenik ez duten pertsonak ez dute aukerarik izaten, beste pertsona batzuek bezala, beren ahalmenen garapenerako beharrezkoak diren baliabideak eskuratzeko. Aukera-desberdintasun horrek indarkeria estruktural edo gizarte-bidegabekeriatzat har daitekeen desberdintasunezko egoera iraunkor bat sortzen du; izan ere, gizartean justizia egongo bada, boterea eta baliabideak berdintasunez banatu behar baitira.

Pobreziak zuzeneko indarkeria ere sor dezake. Gizakiak segurtasuna galtzen duenean ere sor daiteke indarkeria, pertsona batzuek beren garapenerako aukerak oso urrituak edo ezabatuak ikusten dituztenean. Bakea izateko ezinbestekoa da pertsonen giza segurtasuna izatea; horrek esan nahi du eguneroko bizimoduko egoeretan seguru sentitu behar dutela, eta gaixotasunak, goseak, analfabetismoak eta langabeziak dakartzaten arazoetatik babesteko modua izan behar dutela.

Segurtasuna, zentzu zabalean hartuta, kontzeptu integratzailea eta orokortzailea da, eta horren barruan zazpi kategoria bereiz daitezke: segurtasun ekonomikoa, elikatzekoa, osasun arlokoa, ingurumenekoa, pertsonala, komunitarioa eta politikoa. Beraz, segurtasunaz mintzatzean, ez dugu horri buruzko ikuspegi militarra bakarrik kontuan hartu behar, gizakiaren beraren segurtasunari ere begiratu behar baitiogu, gizakien garapena eragozten duten bizi-baldintzak aintzat hartuz.

Gizakien segurtasun falta hori ez da garabidean dauden herrialdeetan bakarrik gertatzen; aitzitik, giza segurtasuna mundu osoan jarriko litzateke arriskuan, segurtasun eza nazioetako mugetatik harantzago zabalduko balitz. XXI. mendean munduko giza segurtasunerako arriskuak hauen izan daitezke: biztanleriaren hazkunde kontrol gabea, ekonomia arloko aukera-desberdintasuna, nazioarteko gehiegizko migrazioa, ingurumenaren hondamena, estupefazianteen ekoizpena eta trafikoa eta nazioarteko terrorismoa. Arazo horiek guztiak ikusita, ezinbestekoa da herrialde guztiek elkar hartuta jardutea, nork bere aldetik lan egitea ez baita inolaz ere bideragarria.

Pobreziaren aurkako borroka

Aspalditik batzuek uste izan dute pobrezia-egoera erremediorik gabeko arazoa zela, garapen ekonomikorako edozein prozesutan kostu hori ordaindu behar zela, eta argudio gisa esaten zuten, garapena erdietsi ondoren mozkinak pobreengan ere iritsiko zirela. Hala ere, gutxi batzuen onura besterik ez da segurtatu, eta bestalde askoz gehiago dira lorpen horiek iritsi ez eta batzuetan bizi-baldintza okerragoak ere badituztenak, lehenengo taldekoek izan duten hobekuntza horren ondorioz. Gizakia garapen-prozesuaren erdian jarri nahi badugu, ekonomi hazkundera berriro aztertu beharko dugu, eta hori berezko helburua dela pentsatu beharrean, giza garapenerako beharrezko baliabidea dela ikusi. Beraz, ekonomi hazkundera haxe izango da: gizaki guztiei beren ahalmenak erabat garatzeko aukerak ematen dizkiena arlo guztietan (ekonomia, gizarte, kultura eta politika gaitan), etorkizuneko belaunaldien aukerak babestuz (garapen iraunkorra) eta pobrezia gutxitzeko neurriak, enplegu produktiboaren sustapena, gizarteratzea eta ingurumena bere onera ekartzeko neurriak lehenetsiz.

Ondorioa⁴

Bakea izateko ezinbestekoa gizakiek giza segurtasuna izatea. Pobreziak segurtasun eza dakar, eta egoera hori onartzen denez, munduan arazo larria sortu duen bidegabekeria soziala dago. Pobrezia indarkeria estrukturalaren edo bidegabekeria sozialaren adierazpide dugu eta sufrimendua dakarkie pertsonen, gizaki moduan garatzen uzten ez dielako, beharrezko baliabideak eskuratzeko aukerarik eman ez eta haien bizi-baldintzak erabat mugatzen dituelako. Pobrezia eta gizarte-bazterketa deusezta daitezke eta deuseztatu egin behar dira; kontua ez da hainbeste baliabiderik ez izatea, baizik eta Estatu eraginkor batek, gizarte arduratsu baten eta nazioarteko erakundeen laguntzarekin, borondate politikoa izatea, denon interesen alde lan egiteko.

Giza garapenerako aukerarik ez izateak desberdintasun eta bidegabekeria soziala sortzen ditu, eta horien ondorioz indarkeria pizteko baldintzak sor daitezke. Pobreziak garabidean dauden herrialdeetako biztanleriaren laurden bati erasaten dio, baina herrialde industrializatueta ere gero eta zabalduagoa dago. Sektorerik ahulenak hauexek dira: haurrak, emakumezkoak, zaharrak, gutxiengo etnikoak, etorkinak eta ezgaitasunak dituzten pertsonak. Pobreziak giza garapenerako eta bizitzaz gozatzeko oinarritzko aukerak mugatzen ditu.

5. Jarduera. Hain mihiluzea ote naiz?

Helburua

- Parte-hartzaileei aukera ematea beren asmo eta ametsetan sakontzeko eta horiek lortzeko zer egiten ari diren pentsatzeko.
- Heriotzaren beldurrari buruzko gogoeta egitea.

Jarduera garatzea

Filmean, Raviren amonak ez dio esaten gaixo dagoela, ez eta hiltzeko arriskua duela ere.

- Hasteko, xehetasun hori nabarmendu eta horrelako kasu batean egia jakiteko eskubideaz hitz egin dezakezue.
- Beharbada gai interesgarriak azalduko dira, adibidez eutanasia, eta komeni da lehenagotik horri buruz gogoeta pixka eginga izatea.
- Eztabaidarako nahikoa denbora utzi, bakoitzak bere iritzia azaltzeko modua izan dezan.
- Ideiak ahitu edo behin eta berriz agertzen direla ikusiz gero, eskatu ikasleei hirunakako taldeak osatzeko, eta honako hau esan iezaiezue:

“Imaginatuz egoera hau: medikuarengana joan eta esan dizu aste gutxi barru hiliko zarela”.

Zer egingo zenuke? Nola antolatuko zenuke zure denbora? Nahiago zenukeen ez jakitea? Zer aldatuko litzateke jakinda eta jakin gabe?

Esan nola aldatuko litzatekeen zure bizitza albiste horren ondoren.

- Hil behar dutela jakinda egingo lituzketen gauzak ez egiteko zer eragozpen dituzten azaltzeko eskatu.

Hil egingo zarela jakinda, beti egin nahi izan duzun hori egingo

⁴ Fuente: <http://www.educacionenvalores.org/IMG/pdf/pobreza.pdf> Final del formulario

	duzu, eta hil behar ez baduzu, zeren zain zaude egin nahi duzun hori egiteko? Eztabaida amaitu ondoren, minutu batzuetan galdetu ea nola sentitu diren heriotzari buruz hitz egitean. Gai horrek sor diezaiekeen larritasuna arintzen saiatuko gara baina betiere kontuan hartuz heriotza bizitzaren parte dela, horri garrantzirik kendu gabe baina aldi berean naturaltasun osoz hitz egiten ikasi behar dela
Materiala	Papera eta lapitza parte-hartzaile bakoitzarentzat. Eranskina. Etxean gogoeta egiteko materiala
	30 eta 45 minutu bitarte
Oharrak	Gerta liteke, gai hauek sorrarazten dieten larritasuna dela-eta, eta oso urruneko gauza iruditzen zaienez, jarduerak boikotatu nahi izatea. Beharbada, pertsonarik sentikorrenek edo gaizki dagoen ezagunen bat dutenek bereziki sentituko dute hori. Jarduera hastean hartu beharko duzue kontuan hori dena Galdera-sorta eman, beraiek etxean gogoeta egin dezaten.

5. Jardueraren eranskina

1. Zein dira zure bizitzan hartu dituzun eta zuretzat oso ondorio zoriontsuak izan dituzten erabaki garrantzitsuenak?
2. Zein da zure bizitzan egingo duzunari buruzko bertsiorik onena?
3. Zein arrazoiengatik emango zenuke zure bizia?
4. Zure denboraren parte handiena hartzen dizuten jarduera-moten zerrenda egin ezazu.
5. Zertan eman duzu zure denbora gehiena?
6. Benetan gustatzen zaizuna egiteko modua bazenu, zer egingo zenuke?
7. Zein da gehien gustatzen zaizun jarduera?
8. Ze helburu dituzu zure bizitzan?
10. Zure bizitzan garrantzi handia duten pertsonen zerrenda egin eta nolakoak diren azaldu.
11. Deskribatu zure bizitzari buruzko filosofia.
12. Gogoko dituzun gauza, ideia eta pertsonen zerrenda egin, eta azaldu zer gustatzen zaizun gehiena horietan.
13. Familiarengandik jaso dituzun balioetatik zein onartu dituzu? Eta zein baztertu dituzu?
14. Zure ustez, bizitza honetan zein dira zure dohainik onenak, eta noraino irits zaitezke?
15. Nolako pertsona izango ote zara hamar urte barru?
16. Nolakoak izango lirateke zure oporrik gogokoenak? (B) Hezitzaileak galdera horien kopiak egin eta parte-hartzaileen artean bana ditzake, edo galdera horien zerrenda egin dezake arbel batean⁵

⁵

Iturriak:

http://www.infoforhealth.org/pr/prs/sj41/sj41chap2_1.shtml

http://www.infoforhealth.org/pr/prs/sj41/sj41chap2_1.shtml

<http://www.amnistiacatalunya.org/educadors/humor/index-nota.html>

Jarduerak

Gida honetan proposatzen dizkizuegun fitzez gainera, badira beste jarduera batzuk Giza Eskubideei buruzko kontzientzia sustatzen lagunduko dizuetenak; era horretan, hezkuntzailana modu zabalagoan eta osatuagoan egin ahal izango duzue.

Giza eskubideekin zerikusia duten efemerideak

Giza eskubideen inguruko efemerideak didaktika eta hezkuntzarako erabiltzea oso egokia izan daiteke bizikidetzarako bakea behar dela azpimarratzeko; azpimarra itzazue, modu positiboan, giza eskubideekin zerikusia duten eta gairitu gabeko egoera batzuk gogorarazteko baliagarriak diren alderdi desberdinak.

Datak:

Haurraren Eskubideen Nazioarteko Eguna, azaroaren 20a

Giza Eskubideen Eguna, abenduaren 10a

Bakearen Aldeko Eskola Eguna, urtarrilaren 30a.

...

Ikastetxe arteko ekintzak

Hainbat ikastetxek batera jarduerak egitea oso mesedegarria da ikastetxeetako profesionalen arteko lankidetzarako, eta gainera harremanetan jarriko ditu auzo eta herrietako neska-mutilak.

Elkartasun-kanpainak

Kanpaina bereziak oso baliagarriak izan daitezke gauzak elkarrekin banatzen ikasteko, axolagabeak ez izaten ikasteko, eta ikasleak Hirugarren Munduari laguntzen dieten GGKEekin eta berdintasuna eta justizia sustatzen duten erakundeekin harremanetan jartzeko.

Honako jarduerak egin ditzakezue: GGKEekin elkarlanetan aritzea eta proiektuetan parte hartzen duten boluntarioen lekukotasunak eskaintzea edo Giza Eskubideen aldeko kanpaina eta erakundeetan parte hartzea.

Ikastetxeen arteko korrespondentzia eta trukeak

Ikastetxeen artean korrespondentzia trukatzeko oso egokia izan daiteke beste errealitate batzuei buruzko komunikazio-premiak betetzeko, beste leku eta kultura batzuen inguruko jakin-mina pizteko edo beste hizkuntza eta kultura batzuen ikasketan teknika berezi moduan erabiltzeko.

Aukera ditzakegun harremanak:

Etengabeko korrespondentzia izan dezakezue maila bereko ikasgelen artean, Espainiako erkidego bereko beste ikastetxe batzuekin edo munduko gainerako lekuetako ikastetxeekin. Bereziki interesgarria da zenbait pertsonen "etsaitzat" hartzen dituzten herrialde edo lekuetakoak izatea.

Giza Eskubideei buruzko aldizkariak edo argitalpenak

Giza eskubideen defentsa sustatzen duten aldizkarietan idaztera anima ditzakezue; era horretan ikasleen lanak eta komunikazioak zabaltzen eta ezagutarazten lagunduko duzue. Idazketa oso egokia da ikerketa eta arte arloan ikasleen sormena bultzatzeko eta eskolan bertan kultura-ekoizpenak aurrera ateratzeko.

Antzerkia eta giza eskubideak

Antzerkiak gorputz adierazpena eta hizkuntza dramatikoa lantzeko aukera ematen du, eta aldi berean, ikasleek antzeztzen dituzten obrak abiapuntu harturik, gai jakin batzuei buruzko sentsibilizazioa ahalbidetzen du.

Antzerki-emanaldiak, txotxongilo-erakustaldiak eta abar proposa ditzakezue. Ikasleek berek sortutako testuak edo berdintasunari eta justiziari buruzko beste obra batzuetako testuak erabil ditzakezue. Horiei buruz eta horietan agertzen diren sentimenduei buruzko iruzkina egin.

Ikastetxeko liburutegia

Bakea, gatazka eta giza eskubideei buruzko Haur eta Gazteentzako liburu aukeratuak eskaini behar zaizkie ikasleei irakurtzearen plazera eta pentsamendu kritikoa sustatzeko.

Proposatzen dizuegu liburu horietakoren bat irakurtzea eta gero foro bat egitea, edo bestela pertsonen eskubideen aitorpena sustatzen duten testuak sortzea.

Erakusketak:

Erakusketak oso egokiak dira, gai bat norberaren iritziaren arabera eta talde osoaren ikuspegi orokorraren arabera lantzeko aukera ematen baitute. Beren edukiengatik interesgarriak diren gaiak aukera ditzakezue, eta horien berri emateko neska-mutilen sormena sustatzen duen moduren bat bilatu: adibidez, grafitti bat egin. Gero, sail desberdinetan sortutako lanak ikastetxeko guztiei aurkeztuko zaizkie. Komunikazio-bide gisa eta eskola-inguruneaz kontzientzia hartzeko bide gisa ere erabil daiteke. Gure proposamenak: Kartelak, collageak, eranskailuak, marrazkiak, ikus-entzunezkoak. Bakea eta giza eskubideen defentsa aldarrikatu duten pertsonei buruzko erakusketak. Bakearen aldeko txiste grafikoek bilduma

Lankidetzaz-jolasak

Didaktika eta hezkuntza helburuetarako erabiltzen direnean oso proposamen egokiak dira, jolas egite hutsaren atseginez gozatzen erakusten baitute, eta ez dago galtzailerik. Lankidetzaz eta komunikazio-modu desberdinak ezagutzen laguntzen dute. Giro aktibo, parte-hartzaile eta komunikatzailea sortzen laguntzen dute. Errealitatea ezagutzeko esperientzia eskaintzen digute.

Pedagogia, jolas, partaidetza eta sormenerako tresna gisa erabiltzen dugu. Giro positiboa sortzen laguntzen du. Jolas ez-lehiakorrek oso esperientzia onuragarria dira taldearentzat.

Jolas motak ⁶:

Finkapen, ezagutza, konfiantza, komunikazio, lankidetzaz eta gatazka-konponbiderako jolasak.

⁶ Paco Cascón-en "La alternativa el juego 1 y 2" delakoan begira dezakezue.

Lankidetzaz-jolasak

Nork bere burua finkatzeko jolasak

Horien helburua da pertsonaren autokontzeptua garatzea eta taldean finkapen hori sustatzea. Pertsonen edo taldearen alderdi positiboak bultzatzen dituzte. Era berean, aukera ematen dute norberaren premiak ezagutzeko eta horiek giro egoki batean adierazteko, taldearen barruan onarpena eta integrazioa areagotzeko. (Ezaugarrien zerrenda, gaitasunen silueta, ondo egiten ditudan gauzak...)

Ezagutza-jolasak

Taldea osatzeko lehenengo urratsetako bat da; elkar ezagutzeko aukera ematen die parte-hartzaileei.

Nork bere burua aurkeztea eta gure gaitasunak eta zaletasunak azaltzea, baldintza jakin batzuk betetzen dituen norbait bilatzea, atsegin zaizkigun gauzen zerrenda aurkeztea, maizterren jolasa egitea gure izenak esanez...

Konfiantza-jolasak

Nork bere buruan eta taldean duen konfiantza probatzeko eta sustatzeko ariketa fisikoak. Aldez aurretik taldeko kideek elkar ezagutu behar dute.

Konfiantza garrantzi handikoa da: elkartasunezko jarrerak sustatzeko, ahalegin handiagoa eskatzen duen talde-lana prestatzeko, gatazkei aurre egin edo erabakiak hartzeko.

Bi baldintzatan oinarritzen dira: Taldearen barruan jarduteak sortzen dituen baldintzak: erreakzioak, bulkadak, beldurrak, esperientzia atsegingarriak. Besteekiko eta ingurunearekiko gure harremanaren ohiko erreferentzia-puntuak aldatzea.

Komunikazio-jolasak

Komunikazioa bizkortzeko helburua dute eta taldean norabide bakarreko hitz-komunikazioa hautsi nahi dute. Entzuketara aktiboa eta hitzezko komunikazioaren mezuaren zehaztasuna sustatzea. Hitzekoa ez den komunikazioa eta harreman estuagoak eta irekiagoak bultzatzea.

Adibidez, marrazkia deskribatzea, mimikaren bidez zerbait asmatzea, mezu bera hainbat laguni ematea, papertxoak ematea...

Lankidetzaz-jolasak

Harreman lehiakorrek gaitzitzeko baliabide garrantzitsuak dira. Jolas hauek helburu komuna dute eta sormenezko lankidetzarako espazio bat sortzen dute.

Lankidetzazko aulkiak, talde-antzezpenak...

Gatazkek konpontzeko jolasak eta teknikak

Helburua da horiek deskribatzen ikastea eta zergatiak, elkarreraginak, erreakzioak eta abar ezagutzea.

Gatazkek konpontzeko teknikak, rol-jolasak.

Jolasen ebaluazioa

Jolas bakoitzaren parterik garrantzitsuena da (metodo sozio afektiboa) horrek aukera ematen baitigu ikasleak bere buruarekin eta besteekin nola sentitu den aztertze eta konpartitzeko, jardura aztertze (erreakzioak, sortu diren egoerak) eta eguneroko bizimoduan gertatzen diren antzeko egoerak balioesteko, nola konpondu diren eta zergatik ikusteko.

6. Egizu zerbait

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Giza Eskubideen Aldeko Erakundeak

Globalizazioaren aurkako mugimenduak
Migrazioak
Giza Eskubideei buruzko baliabideak
Bake eta Giza Eskubideen Aldeko Hezkuntza
Nazioarteko Elkartasuna
Emakumeak
Sindikatuak

Giza Eskubideen Aldeko Erakundeak

Giza Eskubideen Aldeko ONUren Goi Komisariaren Bulegoa
Nazioarteko Amnistia Espainia
Marokoko Giza Eskubideen Aldeko Elkartea (AMDH)
Maiatza Plazako Amak Elkartea
Human Rights
Torturaren Aurkako Taldea
Equipo Nizkor: Giza Eskubideak Latinoamerikan
Maiatza Plazako Amonak
Human Rights Watch
Giza Eskubideen Aldeko Nazioarteko Federazioa
FIAN: Elikatzeko Giza Eskubidearen alde
INCHIRI: Giza Eskubideak Merkataritzan eta Inbertsioetan
Rigoberta Menchú Fundazioa
Maghreb des droits de l'Homme
San Pedro Nolasco GKE

Globalizazioaren aurkako mugimenduak

RCADE: Red Ciudadana por la Abolición de la Deuda Externa
Attac Nazioartekoa
Attac Madrid
Maastrich-eko Europaren aurkako mugimendua
Portoalegreko Munduko Gizarte Foroa 2002
Via Campesina
Erresistentzia Globaleko Mugimendua
Sevillako Gizarte Foroa
Europako Gizarte Foroa
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Migrazioak

Zaragozako Abokatuen Elkargoko Atzeritarrei buruzko Web orria
Etorkinen Informazio eta Laguntzarako Taldea (GISTI-Francia)
SOS Racismo Madrid
Andalucía Acoge
IOÉ kolektiboa
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Giza Eskubideei buruzko baliabideak

Giza Eskubideei buruzko Baliabideak Interneten Pangea
Zaragozako Unibertsitateko Giza Eskubideei buruzko Zerbitzaria
Pangea: Internet Solidarioa
Kontrainformazioa Nodo50
UNESCOren Bakearen eta Giza Eskubideen Aldeko Katedra
Granadako Unibertsitateko Kulturarteko Ikerlanetarako Laborategia
Bakerako Ikerketa Zentroa
Minesottako Unibertsitateko giza eskubideei buruzko baliabideak (gaztelaniaz)
Behartutako desagertuenak
MoveOnPeace
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Bake eta Giza Eskubideen Aldeko Hezkuntza

Edualter

Apdhe-ren Bake Hezkuntza Mintegia

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Nazioarteko Elkartasuna

Intermon

Askapen Nazionalerako Fronte Zapatista

Sodepaz

Arabiar Kausaren Aldeko Elkartasun Batzordea

Kanal solidarioa

Garapenerako GKEen konfederazioa (CONGDE)

Fronte Polisarioaren Espainiako Ordezkaritza

ACSUR Las Segovias

Mugarik gabeko Medikuak

Saharar preso eta desagertuen aldeko elkarteak

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Emakumeak

Afganistaneko emakumeak

Emakumeak Sarean

Emakumeen Giza Eskubideen aldeko Plataforma

Espainiako Estatuko Erakunde Feministen Federazioa

Sexu Erasoen Biktimei Laguntzeko Elkartea

Afganistaneko Emakume eta Haurrentzako Giza Laguntza (HAWCA)

Andaluziako Emakume Progresistak

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Sindikatuak

ELA

SOC-MR

USTEA

CC.OO.

UGT

CGT

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Beste zenbait

Ecologistas en Acción

Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Konfederazioa

World Watch

Granadako Kontsumo Arduratsurako Kanpaina

Drogamenpekotasun eta Hiesarako federazioa - Esteka

Greenpeace

Bidezko Merkataritzaren Estatuko Koordinakundea

A pulso

Melillako iruzur eta ustelkeriaren aurkako plataforma

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

7. Gehiago jakiteko...

Sarean dauden hezkuntza-baliabideak

Arrazismoa eta Xenofobia: Kulturartekotasunaren gatazka Orientabideak.

URL: <http://www.pntic.mec.es/revista3/junio/entrecul.htm>

Manuel Méndez Santamaría

Telémaco kultur aldizkarian argitaratutako artikulua: Kulturartekotasuna diogunean inguru berean dauden kultura desberdinen arteko bizikidetza gatazkatsua adierazi nahi dugu. Ingurune hori kultura horietako bati dagokio, guk nagusitzat hartzen dugun horri hain zuzen, eta beste kulturak berriz, minoritarioak dira. Hezkuntza arduratsu baterako ondorioak.

Balioetan hezteak: bakerako hezkuntza

URL: <http://www.pntic.mec.es/98/diciembre/paz1.htm>

Manuel Méndez eta Pilar Llanderas

Ikastetxearen ikasketa-proiektuan arrazakeriaren eta jarrera xenofoboaren tratamendua eta aniztasunaren ezagutza sartzeko baliabideak.

Telémaco kultur aldizkarian argitaratutako artikulua

Bizikidetza hezkuntza-ingurunean: 1. Kulturartekotasuna. Alderdi Orokorrak. 2. Gizarteratzea. 3. Intolerantzia. 4. Intolerantzia II

URL: <http://centros5.pntic.mec.es/cpr.de.la.latina.carabanchel/convivir/interc.html>

Jesús Martín María Cabeza

Bizikidetzaren gaia aztertzeke proposamenak; Europako "Convivir es Vivir" deritzan nazioz gaindiko programaren barruan irakasleak prestatzea, ikastetxeetan bizikidetza hobea lortu ahal izateko.

Unitate didaktikoaren gida: Berdinak gara, desberdinak gara

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/secundaria/transversales/igua-dif.htm>

Madril-Mendebaldeko Hezkuntzako Lurralde Zuzendaritzaren Osabidezko Hezkuntzako irakasleek prestatua.

Kulturartekotasunaren inguruko gogoetak eta kontzeptu-azterketak eta jarduerak didaktikoetarako proposamenak. Bigarren Hezkuntzarako prestatua.

D.B.H.ko 4. ikasturteko Etika arloko programazioa.

URL: <http://centros5.pntic.mec.es/ies.principe.de.asturias/Etica4.htm>

I.E.S. "Príncipe de Asturias". Lorca

Etika irakasgaia prestatzea Aniztasunaren zehar-gaia lantzeko.

Geure jostailuak egiten ditugu

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/juquetes.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Gerrakoak ez diren jostailuak egitea hondakinak erabiliz: Haur Hezkuntzarako lan-proposamena. Esperientzia honen bidez zeharkako hiru gairi buruzko alderdiak landu daitezke, horien artean bakea.

Indioak gara. Mozorroak hezkuntza-baliabide gisa erabiltzea zeharkako gaiak lantzeko

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/disfraces.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Haur Hezkuntzarako lan-proposamena, Komunikazio eta Antzezpen Arloko Ingurune Fisiko eta Sozialaren Arloan sartua. Era berean, oso gida baliagarria da Zeharkako Gaiak dagozkien alderdi batzuk lantzeko, adibidez: berdintasuna, besteenganako begirunea, tolerantzia, ingurumenaren babesa.

GKEak Eskolan

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/ongs.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Hainbat GKE prestatutako hezkuntza-materialen bilduma hau Haur Hezkuntzarako zeharkako gaiak lantzeko erabiltzen da. Material bakoitzarekin batera fitxa bat dator eta bertan haren interes didaktikoari buruzko iruzkinak agertzen dira.

Elkartasunean hezte

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/primaria/transversales/vaquita.html>

Mercedes García Ruiz, Javier Pérez Llorente, Alberto Rodríguez Felipe, Ruth Rodríguez Ríos, Rocío Segura Rodríguez, Ana María Suárez Gea eta Natalia Villalobos Vencelá.

Bakerako Hezkuntzari dagozkion gaiak aztertzen ditu eta Jarduera Koaderno du ikasleentzat. Lehen Hezkuntzarako prestatua.

Film baten azterketa estetiko eta etikoa

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/secundaria/transversales/paz2.html>

Marta Soria eta Pablo Arnau

M. Manchevski-ren "Before the Rain" filma aztertuz, nahi dugu ikasleek hizkuntza zinematografikoaren bidez jaso dituzten balio moralak (tolerantzia, elkartasuna, aniztasuna) bereganatzea, eta espainiar curriculumaren zeharkako gaietako buruzko gogoeta egitea. Material didaktikoen fitxategi trinkotuak ere eskura daitezke: I Eranskina, filmaren iruzkina egiteko gida. Kontakizun mitikoa genero humanistikoaren barruan, II. Eranskina, filma ikusteko gida: osagai teknikoak, formalak eta estetikoak. .

Desberdintasunen hiria, arrazakeriaren, xenofobiaren eta antisemitismoaren aurkako erakusketa

URL: <http://www.pntic.mec.es/pagtem/babel/>

Baruch Spinoza Fundazioa.

Argazki Erakusketa birtuala; gaiak ikasgelan aztertzeko beharrezko iruzkinak ematen ditu. Bere helburua da intolerantziaren jarrerak eta jokabideak erakustea, gogoeta sustatzea eta jarrerak aldatzea. Bigarren Hezkuntzarako prestatua.

Informazioa eta baliabideak beste zerbitzari batzuetan:

"Crecer con Derechos" proiektua

URL: <http://www.ucm.es/info/quiron/crecer.htm>

Hezkuntza Fakultatea – Irakasleen Heziketa Zentroa – Madrileko Unibertsitate Konplutentsean Oso material didaktiko interesgarriak dituen proiektu honen bidez haurrek beren eskubideei buruz kontzientzia handiagoa hartzea lortu nahi da. Ekimen horretan oso kontuan hartu da XXI. Mendeko Hezkuntzarako Nazioarteko Batzordearen Txostenaren gomendioa, aurrerapen teknologiko berriak ematen dizkiguten aukerak hobeto aprobetxatu behar direla baitio.

EDUALTER, Bake, Garapen eta Kulturartekotasunerako Hezkuntza baliabideak sarean

Katalana, galegoa, euskara eta gaztelania.

URL: <http://www.pangea.org/edualter/>

Hainbat erakunde materialak (liburu eta artikuluen fitxak, bideoak, dokumentuak) Bakearen, Kulturartekotasunaren eta Garapenaren Hezkuntzarako. Material horien fitxategi trinkotuak eskura daitezke PDF formatuan.

Fundació per la Pau

Katalana, gaztelania, ingelesa

<http://www.pangea.org/perlapau/>

Dokumentuak eta baliabideak sarean, bereziki "Boletín de la Fundación por la Paz" argitalpena. Fundazioak Baliabide eta Dokumentazio Zentroa du eta hainbat mintegi antolatzen ditu, bakearen defentsa, desmilitarizazioa, indarkeria-eza eta elkartasuna aztergai hartuta.

Espainiako Gazteriaren Kontseilua (CJE)

URL: <http://www.cje.org/tolerancia/toleraindex.htm>

Material asko eta oso egokiak ditu eta fitxategi trinkotuak eskuratzeko aukera ematen du. CJEk era askotako edukiak eskaintzen ditu bere zerbitzarian: abian diren kanpainak, Aniztasunaren aldeko Agiria, Kulturarteko Hitzordua, Kulturarteko Jolasa, Albisteak, lege-xedapenak eta abar.

Kulturarteko Hezkuntza

Ingelesa, frantsesa, alemana eta gaztelania

URL: <http://www.solidar.org>

SOLIDARen Web orria. Erakunde honek Gizarte Ongizatea, Hezkuntza Iraunkorra eta Garapen Iraunkorra bultzatzen duten hainbat GKE elkartzen ditu. Europako Batasunaren laguntza du.

Gizarte Ingurunea

Gaztelania, katalana, euskara, alemana, ingelesa eta frantsesa.

URL: <http://www.entornosocial.es>

Argitalpen elektronikoa hau hainbat biztanle-talderekin (adinekoak, ezgaituak, adin txikikoak, emakumea, gaztea, etorkinak, bazterturik dauden pertsonak eta abar) lan egiten duten erakundeentzat eta gizarte-arreta eta zerbitzuak eskaintzen dituzten zentroentzat egina da.

Arrazismoaren aurka lanean ari diren GKEen arteko lankidetzak.

Ingelesa, alemana eta gaztelania.

URL: <http://www.fight-racism.org>

GKEen orrialdea, esteka, iritzi eta albisteekin.

Arrazakeriaren eta Intolerantziaren aurkako Europako Batzordea, Europako Kontseilua.

Ingelesa eta frantsesa

URL: <http://www.ecri.coe.fr>

ECRIren orri ofiziala. Bere jarduerari buruzko dokumentu ofizialak ditu, datu soziologikoak eta hezkuntza-material oso egokiak (hezkuntza-paketeak, baliabide grafikoak eta bideo trinkotuak eskuratzeko moduan).

1997 European Year Against Racism

Gaztelania, ingelesa, alemana.

URL: <http://europa.eu.int/en/comm/dq05/1997/cover.htm>

Glosategia; arrazakeriari buruzko liburu eta filmen kritikak; arrazakeriaren aurkako borrokarako jardunbide egokiak: heziketa-ekimenak, esperientzien zabalkundea, hezkuntza-proiektua; Lehiaketak; Legeria; hori dena Europako eremuaren barruan.

Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi Komisarioa – Nazioarteko Bulegoa

Ingelesa, frantsesa, alemana

URL: <http://www.unhcr.ch>

Unitate didaktikoak eta jarduerak prestatzeko moduluak, Hizkuntza eta Literatura, Arte, Historia, Geografia eta Gizarte Hezkuntza arloetan. Lehen Mailako Hezkuntzako Hirugarren Ziklorako (10-12 urte) eta Bigarren Hezkuntzarako: dena ingelesez. Material batzuk frantsesez.

CIPIE, Inmigrazioaren Behatoki iraunkorra

URL: <http://www.eurosur.org/CIPIE/prensa.htm>

Espainiako prentsari, irrati eta telebistetan inmigratioari buruz diotena aztertzen du. Hedabideei buruzko txosten interesgarriak; sarean argitaratuak.

“Desberdinak Gara, Berdinak Gara” dokumental-baliabideei buruzko gida. -0) Madrid, 1995

URL: <http://www.eurosur.org/RACIS/portada.htm>

Arrazakeria, Xenofobia, Antisemitismoa eta Intolerantziaren aurkako Gazteriaren Europako Kanpainaren Espainiako Batzordeak egindako gida da eta gai horietaz arduratzen diren pertsonen, hezitzaileen, ONGei eta oro har elkarte-mugimenduari beren lana egiteko tresna baliagarri bat emateko helburua du.

Secretariado General Gitano Elkarte

URL: <http://www.asgg>

Bibliografia, ikus-entzunezko material eta prentsako berri laburrei buruzko datu-baseak.

United for Intercultural Action European Network against nationalism, racism, fascism and in support of migrants and refugees

Ingelesa

URL: <http://www.united.non-profit.nl/>

Arrazakeria eta diskriminazioaren aurkako borrokaren inguruko gaur egungo gaiak aztertzen dituzten informazio-liburuxka interesgarriak.

Errefuxiatuentzako Baliabideen Gida

URL: http://www.eurosur.org/IEPALA/guia_ref

Espainian errefuxiatuentzat lan egiten duten erakunde garrantzitsuenak identifikatu eta horietan eta beren zerbitzuetan jasotako informazioa zorrotz prozesatu ondoren osatutako gida da. Espainian errefuxiatu-egoera legez onartzeko aukera ematen duten tresna juridikoen bilduma eta errefuxiatuen eskubideen babesa bermatzen duten neurrien aplikazioa hartzen du bere barruan.

Revista Internacional de Ciencias Sociales

URL: <http://www.unesco.org/issj>

UNESCOK 1949. urtean sortu eta hiru hilean behin argitaratzen da aldizkari hau sei hizkuntzatan: Ingelesa, frantsesa, gaztelania, arabiera, txinera eta errusiera. Balio handiko datu-baseak ditu.

Manifiesto 2000

URL: <http://www.unesco.org/cpp/sp/index.html>

Nazio Batuen Batzar Nagusiak 2000. urtea Bakerako Kulturaren Nazioarteko Urte izendatu zuen eta UNESCOK horren inguruko jarduerak koordinatzen ditu mundu osoan. Bakearen Nobel Saridunek proposatu dute Bakearen eta indarkeria-ezaren kulturarako Manifiesto 2000 delakoa egitea, gizakiek dagokien erantzukizuna beren gain har dezaten: ez da deialdi bat, ez da goi mailako erakundeei helarazitako eskaera bat. Gizaki bakoitzak bake-kultura sustatzen duten balioak, jarrerak eta jokabideak benetan gauzatzeko duen erantzukizunari dagokio. Eraikuntza-lanetan.

Balioetan Hezteko materialak

Katalana eta gaztelania

URL: <http://www.xtec.es/recursos/valors/valors.htm>

Kataluniako Hezkuntzarako Informatika Programako zerbitzariaren orria da. Bere Datu Base bibliografikoak honako gaiak hartzen ditu: Kontsumoa, Giza Eskubideak, Garapenerako Hezkuntza, Bakerako Hezkuntza, Moralaren Hezkuntza, Bide Hezkuntza, bi sexuentzako aukera-berdintasuna, Kulturartekotasuna, Ingurumena, Gogoeta etikoa, Osasuna, Sexualitatea eta Tutoretza. SENDERIk (Herri Kulturarako Zerbitzuen Fundazioak) prestatu du.

Arrazakeria, xenofobia eta antisemitismoari buruzko eta Arrazakeriaren aurkako Europako Urteari buruzko ebazpena (1997) – B4-0045/97

URL: <http://www.europarl.es/correo/postales/racismo.html>

AFS-Kultura artekoa – Hezkuntza Orokorrerako Programa

URL: <http://www.afs-intercultura.org/index.html>

Moldaketa erraz batzuk eginda erabil daitezkeen material didaktikoak, gai hauek lantzeko: Giza Eskubideetan Heztea, Kulturarteko Hezkuntza, Boluntarioentzako Hezkuntza eta Kontzientzia orokorra.

Averroes, Andaluziako Hezkuntzarako Sare Telematikoa

URL: <http://averroes.cec.junta-andalucia.es/www/inmigrantes/enlaces.html>

Kulturartekotasun eta Hezkuntzari buruzko esteken bilduma interesgarria; informazioa erabili daitezkeen hezkuntza-mailak eta horiei buruzko baliabideak azaltzen dira.

Zeharkako Gaietarako Programa – Hezkuntza eta Kultura Kontseilaritza – Madrilgo Erkidegoa

URL: <http://platea.pntic.mec.es/cam/srp/transversales/Transversales.html>

Funtsean, irakasleen prestakuntzarako ikastaro-eskaintzak dira.

Garapenerako hezkuntza, gatazkak eta era horretako beste gai batzuetan zuzenean lan egiteko eta jarduera zehatzak antolatze materialak.

Teknika eta estrategia didaktikoak

Mundópolis II Fasea. Garapenerako hezkuntza-tailerrak HEGOA: Bilbao, 1997. 172, 174, 176 eta 178. or.

Tekniken Koaderno

"Eta zuk.... zer diozu? Proiektua, ACSUR-Las Segovias, garapenerako hezkuntza-arloa.- Madril, 1995

Nola prestatu gidoi didaktikoak?

Mundópolis II Fasea. Garapenerako hezkuntza-tailerrak. HEGOA: Bilbo, 1997. 154. or.

Irudi batekin egin ditzakegun lanen zerrenda

Pedro Saez. Gatazken Gakoak. Garapenerako hezkuntza-gida didaktikoak. CIP: Madril, 1997.76-77 or.

Argazki-erakusketak

Nola prestatu "Mundu bakar bateko astea"

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1977. 11-13 or.

"Munduaren egoera" lehiaketa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1997. 14-17 or.

Gazteen eskubideen enkantea lehiaketa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1997. 20-26 or.

Mina-joko polemikoa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril 1997 31-36 or.

Haize-arrosa

Jarduerak

- Albatros. Kultura desberdin batekin topo egitea. Kultura-aurreiritziei buruzko jarduera
- AVE trena. Indarkeriarik gabeko ekintza-metodoak pentsatzeko jarduera. Roleplaying
- Kulturarteko aniztasunerako jarduera. Kulturartekotasuna
- Jarduera. Marginazio-estereotipoak.
- Ikus-entzunezko Baliabidea: "La clase dividida" bideoaren erreferentzia. Ikuspegi sozio-afektiboa.

Giza eskubideen aldarrikapen unibertsala

Hitzaurrea

Kontuan izanik munduko askatasuna, justizia eta bakea giza familiako kide guztien berezko duintasunean eta eskubide berdin eta ukaezinetan oinarritzen direla;

Kontuan izanik giza eskubideak ez ezagutzearen eta gutxiestearen ondorioz, giza kontzientziari irain egiten dioten basakeriak gertatu izan direla; eta gizon-emakumeek, beldur eta gabezia orotik aske, hitz egiteko askatasuna eta sinesmen-askatasuna izango dituzten munduaren etorrera aldarrikatu dela gizakiaren helburu nagusi;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela giza eskubideak zuzenbidezko erregimen batek babestea, gizakia-tirania eta zapalkuntzaren aurkako azken irtenbidea den matxinadara jo beharrean aurkitu ez dadin;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela, baita ere, herrialdeen artean harreman lagunkoiak bultzatzea;

Kontuan izanik Nazio Batuetako kide diren herriek gizakiaren oinarritzko eskubideetan, gizakiaren duintasun eta balioan eta gizonen eta emakumeen eskubideen arteko berdintasunean duten fedea tinko azaldu dutela Agirian; eta, askatasunaren ikuspegi zabalago baten barruan, gizarte aurrerakuntza sustatzeko eta bizitza-maila jasotzeko erabakita daudela adierazi dutela;

Kontuan izanik Estatu Kideek, Nazio Batuen Erakundearekin elkarlanean, gizakiaren oinarritzko eskubide eta askatasunen begirune orokorra eta eraginkorra ziurtatzeko hitza eman dutela;

Kontuan izanik emandako hitz hori osotasunean betetzeko garrantzi handikoa dela eskubide eta askatasun horiek berdin ulertzea;

BATZAR NAGUSIAK

GIZA ESKUBIDEEN ALDARRIKAPEN

UNIBERTSAL HAU EGITEN DU

Herri eta nazio guztiek izan beharreko jomuga legez, bai norbanakoek eta bai erakundeek. Aldarrikapen honetan etengabe oinarrituta, alde batetik, eskubide eta askatasun hauen begirunea bultzatzea dezaten irakaskuntzaren eta hezkuntzaren bidez eta, bestetik, nazio mailan eta nazioarte mailan arian-arian neurriak hartuz, era eraginkorrean eta orokorrean ezar daitezen ziurtatzeko, bai elkarkide diren estatuetakoa herrien artean eta baita horien eskumenpean dauden lurraldeetan ere.

1. atala

Gizon-emakume guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela; eta ezaguera eta kontzientzia dutenez gero, elkarren artean senide legez jokatu beharra dute.

2. atala

Gizaki orori dagozkio Aldarrikapen honetan adierazitako eskubide eta askatasunak, eta ez da inor bereziko arraza, larru-kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, politikako edo bestelako iritzia, sorterrria edo gizarteko jatorria, ekonomi maila, jaiotza edo beste inolako gorabeheragatik.

Ez zaio begiratuko gainera, pertsona zein herrialde edo lurraldetakoa den; ezta hango politikari, legeei edo nazioarteko egoerari, nahiz eta herri hori burujabea izan, besteren zainpeko lurraldea, autonomiarik gabea edo nola-halako burujabetasun-mugak dituen.

3. atala

Norbanako guztiek dute bizitzeko, aske izateko eta segurtasunerako eskubidea.

4. atala

Inor ez da izango besteren esklabu edo uztarpeko; debekatuta dago esklabutza eta esklabuen salerosketa oro.

5. atala

Ezin daiteke inor torturatu, ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere.

6. atala

Edozein gizon-emakumek du, nonahi, lege-nortasundun dela aitortu diezaioten eskubidea.

7. atala

Gizon-emakume guztiak berdinak dira legearen aurrean eta denek dute, bereizkeriarik gabe, legezko babesa izateko eskubidea. Denek dute Aldarrikapen hau hausten duen edozein bereizkeriaren aurka eta bereizkeria horren eragileen aurka babes berbera izateko eskubidea.

8. atala

Pertsona orok du Konstituzioak edo legeek gizon-emakumeei aitortzen dizkieten oinarritzko eskubideak hausten dituzten ekintzetatik babesteko, norbere herrialdeko auzitegi aginpidedunetan errekurtsio eraginkorra jartzeko eskubidea.

9. atala

Inor ezingo da arrazoirik gabe atxilotu, preso hartu edo erbesteratu.

10. atala

Pertsona orok eskubidea du, berdintasun osoan, auzitegi burujabe eta alderdikierarik gabean jendaurrean hitz egin eta zuzentasunez entzun diezaioten, nahiz bere eskubide eta betebeharrak erabakitzeke, nahiz bere aurkako salaketa penalak aztertzeke.

11. atala

1. Delituagatik salatutakoak eskubidea du errugabetzat jo dezaten, errudun dela legez eta jendaurreko epaiketari frogatzen ez den bitartean. Epaiketari bere burua zaintzeko berme guztiak ziurtatuko zaizkio.

2. Egintzak edo behar-uzteak izandakoan, herrialdeko edo nazioarteko legeriaren arabera delitu ez baziren, ezingo da inor kondenatu. Delitua egitean ezargarri den zigorra baino larriagorik ere ezingo zaio jarri.

12. atala

Ez dago arrazoirik gabe beste inoren bizitza pribatuan, familian, etxean edo postan eskusartzerik, ezta inoren ohore edo izen onari eraso egiterik ere. Nornahik du eskusartze edo eraso horien aurka legezko babesa izateko eskubidea.

13. atala

1. Pertsona orok du joan eta etorri aske ibiltzeko eskubidea eta Estatu baten lurraldean bizilekua aukeratzekoa.

2. Pertsona orok du edozein herrialdetatik alde egiteko eskubidea, baita norberetik ere, eta norbere herrialdera itzultzekoa.

14. atala

1. Jazarpenik jasanez gero, pertsona orok du edozein herrialdetan babesa bilatu eta izateko eskubidea.

2. Eskubide horretara ezin izango da jo delitu arruntek sortutako auzibideko egintza baten aurka, ezta Nazio Batuen helburu eta erizpideen aurkako egintzak direla-eta ere.

15. atala

1. Pertsona orok du herritartasuna izateko eskubidea.

2. Inori ezingo zaio arrazoirik gabe herritartasuna kendu, ezta herritartasuna aldatzeko eskubidea ukatu ere.

16. atala

1. Gizonek eta emakumeek, ezkontadinetik aurrera, ezkontzeko eta familia aratzeko eskubidea dute, arraza, herritartasun edo erlijioagatiko inolako mugarik gabe; eta, ezkontzari dagokionez, eskubide berberak dituzte bai ezkontuta jarraituz gero eta bai ezkontza-lotura ezabatuz gero ere.

2. Ezkongaien baimen aske eta osoz ez bada, ez dago ezkontzerik.

3. Familia da gizartearen oinarri jatorra eta berezkoa, eta Estatuaren eta gizartearen babesa izateko eskubidea du.

17. atala

1. Pertsona orok du jabe izateko eskubidea, bakarka nahiz taldean.

2. Arrazoirik gabe, ez zaio inori bere jabetza kenduko.

18. atala

Pertsona orok pentsamendu-kontzientzi eta erlijio-askatasunerako eskubidea du; eskubide horren barne da erlijio edo sinesmena aldatzeko askatasuna eta baita norbere erlijioa edo sinesmena bakarka nahiz taldean, jendaurrean edo pribatuan irakaskuntzaz, ihardueraz, kultuz eta aginduak gordez azaltzeko askatasuna ere.

19. atala

Gizabanako guztiek dute eritziz eta adierazpen-askatasuna. Eskubide horrek barne hartzen du erlijioa eta sinesmena aldatzeko askatasuna eta bakoitzaren

eritziengatik inork ez gogaitzeko eskubidea, ikerketak egitekoa eta informazioa eta eritziak mugarik gabe eta nolanahiko adierazpidez jaso eta zabaltzekoa.

20. atala

1. Nornahik du bakean biltzeko eta elkartzeko eskubidea.
2. Inor ezingo da behartu elkarte bateko kide izatera.

21. atala

1. Pertsona orok du bere herrialdeko gobernuan parte hartzeko eskubidea, zuzenean nahiz libre aukeratutako ordezkarien bitartez.
2. Pertsona orok du berdintasunez norbere herrialdeko funtzio publikoan sartzeko eskubidea.
3. Herriaren borondatea da botere publikoaren agintearen oinarria; borondate hori aldian-aldian egingo diren benetako hauteskundeetan adieraziko da. Hauteskundeok bozketa orokor eta berdinez eta isilpeko boto bidez egingo dira, edo boto askatasuna bermatzen duen beste bide batez.

22. atala

Pertsona orok du, gizarteko kide denez gero, gizarte-segurantzaz izateko eskubidea eta, herrialdearen ahaleginaz eta nazioarteko laguntzaz, Estatu bakoitzaren antolaketa eta baliabideak kontuan izanik, norbanakoaren duintasunerako eta nortasuna garatzeko ezinbestekoak diren ekonomi, gizarte eta kultura mailako eskubideak asetuta izatekoa.

23. atala

1. Pertsona orok du lan egiteko eskubidea, lana aukeratzekoa, lanbaldintza bidezkoak eta egokiak izatekoa, eta langabeziaren aurkako laguntza jasotzekoa.
2. Pertsona orok du, bereizkeriarik gabe, lan beragatik lansari berbera jasotzeko eskubidea.
3. Lanean ari denak bidezko lan-saria eta aski zaiona jasotzeko eskubidea du, bai bera eta bai bere familia, giza duintasunari dagokion bezala bizitzeko bestekoa. Horretarako aski ez bada lansaria, gizarteko laguntzaren bidez osatuko da.
4. Pertsona orok du, norbere interesen alde egiteko, sindikatuak eratu eta sindikatuko kide izateko eskubidea.

24. atala

Pertsona orori dagozkio atsedenerako eskubidea, aisiarakoa, lanaldiaren iraupen mugatua izatekoa eta aldian-aldian ordaindutako oporrak izatekoa.

25. atala

1. Pertsona orok du bizimodu egokia izateko eskubidea, bai berari eta bai bere familiari osasuna eta ongi izatea bermatuko diena, eta batez ere janaria, jantziak, bizitokia, medikusorospena eta gizarte-zerbitzuak; eta baita lanik eza, gaixotasuna, elbarritasuna, alarguntasuna, zahartzaroa edo bizibidea nahi gabe galtzeko beste kasuren bat gertatzen denerako aseguruia izateko eskubidea ere.
2. Amek eta haurrek laguntza bereziak jasotzeko eskubidea dute. Haur guztiek, senar-emazteengandik nahiz ezkontzatik kanpo jaiotakoek, gizartearen babes berbera izateko eskubidea dute.

26. atala

Pertsona orok du hezkuntza-eskubidea. Hezkuntza dohainekoa izango da oinarritzko ikasketei dagokienez behintzat. Oinarritzko ikasketak egitea derrigorrezkoa izango da; heziketa teknikoa eta lanbiderakoa, orokorra; eta denek izango dute goimailako ikasketak egiteko aukera bera, norberaren merezimenduen arabera.

2. Hezkuntzaren helburua giza nortasuna guztiz garatzea izango da eta giza

eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartzea; herrialde, arraza eta erlijio guztien arteko elkar-ulertze, jasankortasun eta adiskidetasunaren alde egingo du; eta Nazio Batuen iharduna bultzatuko du, bakeak iraun dezan.

3. Gurasoek lehentasunezko eskubidea izango dute seme-alabei emango zaien hezkuntza mota aukeratzeko.

27. atala

1. Pertsona orok du eskubidea elkarteko kultur ekitaldietan aske parte hartzeko, artelanez goatzeko, eta zientzi aurrerakuntzan eta horri darizkion irabazietan parte hartzeko.

2. Zientzia, literatura edo arte mailan egindako lanen egille diren pertsona guztiek dute horregatik eskubidea dagozkien interesak eta materialak babes dakizkien eskubidea.

28. atala

Pertsona guztiei dagokien eskubidea da, Aldarrikapen honetan azaldutako eskubide eta askatasunak era eraginkorrean garatuko dituen gizarte mailako eta nazioarteko ordena ezar dadin.

29. atala

1. Pertsona orok komunitatearekiko betebeharrak ere baditu, komunitatea baita bere nortasuna guztiz eta era askean garatzeko toki bakarra.

2. Pertsona orok, gainontzeko herritarren eskubide eta askatasunen begirunea ziurtatzeko eta gizarte demokratiko bateko moral, ordena publiko eta ongizate orokorreko bidezko eskakizunak betetzeko lege ezar daitezen mugak baino ez ditu izango dagozkion eskubide eta askatasunez baliatzeko orduan.

3. Eskubide eta askatasun hauetaz ezingo da inor baliatu Nazio Batuen helburu eta erizpideen aurka.

30. atala

Aldarrikapen honetan jasotako ezertan ezingo da ulertu Estatuari edo talde edo norbanakoren bati Aldarrikapen honetan bertan adierazitako edozein eskubide eta askatasun deuseztatze ekintzak edo ihardunak burutzeko eskubidea ematen zaionik.

UMEAREN ESKUBIDEEI BURUZKO KONBENTZIOA

Nazio Batuen Batzar Orokorrak 1989ko azaroaren 20an onartua. Xedapen nagusien laburpena (Unicef Espainia).

1. Artikulua: Umearen definizioa

Ume bezala definitzen da gizaki oro bere jaiotzatik hasi eta 18 urte bete arte, adin hori baino lehenago adin-nagusitasuna lortzen ez badu behintzat.

2. Artikulua: Diskriminaziorik ez

Eskubide guztiak ume guztiei aplikatu behar zaizkie, inolako salbuespenik gabe, eta Estatuaren obligazioa da umea era guztietako diskriminazioetatik babesteko beharrezko neurriak hartzea.

3. Artikulua: Umearen interesak lehentasuna dauka

Umeari buruzko neurri guztien oinarrian, haurraren interesak lehentasuna duela hartu behar da kontuan. Estatuari dagokio babes eta zaintza egokia ziurtatzea, gurasoek edota beste pertsona arduradunek horretarako gaitasunik ez dutenean.

4. Artikulua: Eskubideen aplikazioa

Estatuaren obligazioa da Konbentzio honetan onartutako eskubide guztiak eraginkorrak izan daitezen beharrezko neurriak hartzea.

5. Artikulua: Gurasoen gidaritza eta orientazioa

Estatuaren obligazioa da gurasoek eta baita familiartekoez ere umeari bere ahalmen eta gaitasunen eboluzioarekin batera doan orientazioa emateko dituzten erantzukizuna eta eskubideak errespetatzea.

6. Artikulua: Bizi-iraupena eta garapena

Ume orok du bizitzeko eskubide intrintsekoa eta Estatuaren obligazioa da umearen bizi-iraupena eta garapena garantizatzea.

7. Artikulua: Izena eta nazionalitatea

Ume orok dauka jaiotzatik beretik izena edukitzeko eta baita nazionalitate bat lortzeko eskubidea ere.

8. Artikulua: Identitatea gordetzea

Estatua behartua dago umearen identitatea babestera eta, behar izanez gero, berrezartzera, baldin eta umeari identitate horren zati bat edo bere osagai guztiak (izena, nazionalitatea eta famili mailako loturak) kendu izan balitzaizkio.

9. Artikulua: Gurasoen banantzea

Umearen eskubidea da bere gurasoekin bizitzea, banantzea umearen beraren interes gorenerako beharrezkoa gertatzen den kasuetan izan ezik. Umearen eskubidea da guraso biek zuzeneko harremana edukitzea, horietako batengandik edo baita biengandik ere banandua edo apartatua egonez gero. Estatuari dagokio alderdi honen erantzule izatea, banantzea berorren ekintza batek eragina gertatzen den kasuan.

10. Artikulua: Familia berriro elkartzea

Umeen eta baita berorien gurasoen eskubidea da atzerriko edozein herritatik irtetea eta bakoitzaren herrialdean sartzea, beti ere familia berriro elkartzeko edota gurasoen eta seme-alaben arteko harremana mantentzeko.

11. Artikulua: Erretentzio eta traslado ez-zilegiak

Estatuaren obligazioa da traslado ez-zilegien kontra eta umeak atzerrian zilegi ez den moduan erretentzearen kontra borrokatzeko beharrezko neurriak hartzea, bai hori egiten duena gurasoetako bat denean, edo baita hirugarren pertsona batek egiten duenean ere.

12. Artikulua: Umearen iritzia

Umeak bere iritzia adierazteko eskubidea dauka, eta baita iritzi hori kontuan hartua izateko eskubidea ere, haurrari dagozkion arazo guztietan.

13. Artikulua: Adierazpen-askatasuna

Ume orok du era guztietako ideiak eta informazioak bilatu, jaso eta hedatzeko eskubidea, beti ere hori egiten duenean beste batzuen eskubidearen kalterako ez baldin bada.

14. Artikulua: Pentsamendu, kontzientzia eta erlijio-askatasuna

Umeak pentsamendu, kontzientzia eta erlijio-askatasunerako eskubide osoa dauka, bere gurasoen gidaritzapean eta legeak ezarritako agindu eta mugen barruan noski.

15. Artikulua: Elkartzeko askatasuna

Ume orok du elkartzeko askatasunaren eskubidea, eta baita bilerak egiteko eskubidea, beti ere hori beste inoren eskubideen kontra ez baldin badoa.

16. Artikulua: Bizitza pribatuaren babesa

Edozein umek dauka bere bizitza pribatuan, bere familian, bere helbidean eta bere korrespondentzian beste inork muturrik ez sartzeko eskubidea eta baita bere ohorean erasotua ez izateko eskubidea ere.

17. Artikulua: Informazio egokia jasotzeko eskubidea

Komunikabide sozialek zeregin oso garrantzitsua betetzen dute umeei zuzendua dagoen informazioa, helburu bezala haurraren ongizate morala sustatzea duen informazioa, hedatzeko orduan. Herrien elkar-ezagutza eta elkar-ulermena, umearen kultura errespetatuz. Estatuaren obligazioa da puntu honen inguruan neurri sustatzaileak hartzea, eta umea, bere ongizaterako kaltegarria gerta daitekeen informazio eta material orotatik babestea.

18. Artikulua: Gurasoen erantzukizuna

Guraso bien erantzukizunik behinena umeen hazkuntza da eta Estatua beren eginkizun horretan beharrezkoa duten asistentzia ematera behartua dago.

19. Artikulua: Tratu txarren aurkako babesa

Estatuaren obligazioa da gurasoek edo haurren zaintzaz arduratzen den beste edozein pertsonak emandako tratu txarretatik umeak babestea eta horri buruzko neurriak, prebentzio-mailakoak nahiz tratamendukoak ezartzea.

20. Artikulua: Beren famili girotik aldenduak dauden umeen babesa

Estatuaren obligazioa da beren famili girotik aldenduak dauden umeei babes berezia eskaintzea, atentzio familiarra ordeztuko duten zaintzen mesedea jasoko dutela ziurtatuz edota etxe edo egoitza egoki baten ezarriak izango direla ziurtatuz, beti ere umearen jatorri kulturala kontuan hartuz.

21. Artikulua: Adopzioa

Adopzioa edo umeordetza ezagutu, onartu eta/edo baimentzen duten Estatuetan, beti ere umearen interes gorenak edukiko du lehentasunezko kontsiderazioa, adopzioa onargarria dela ziurtatzeko beharrezko garantia guztiak bertan biltzen direla segurtatuz, hala nola baita agintari eskudunen baimena ere.

22. Artikulua: Ume errefuxiatuak

Babes berezia eskainiko zaie errefuxiatutzat jotzen diren umeei edota errefuxiatuaren estatutua eskatzen dutenei, eta Estatuaren obligazioa da erakunde eskudunekin lankidetzan aritzea, aipatu babes eta asistentzia hori garantizatzeko.

23. Artikulua: Ume ezinduak

Mentalki edo fisikoki ezinduak diren umeek, beren autoaskitza eta erabateko gizarte-integrazio aktiboa lortzera bideratuak dauden zaintzak, hezkuntza eta trebakuntza bereziak jasotzeko eskubidea daukate.

24. Artikulua: Osasuna eta zerbitzu medikoak

Umeek ahalik eta osasun-mailarik altuena gozatzeko eskubidea dute, zerbitzu medikoetara eta errehabilitazioko zerbitzuetara irispidea edukitzeko eskubideaz gain, arreta berezia jarri osasunaren lehen mailako atentzioarekin, zaintza prebentiboekin eta haur-hilkortasunaren beharadarekin zerikusia dutenengan. Estatuaren obligazioa da umearen osasunarentzat kaltegarriak izan daitezkeen usadio eta ohitura tradizionalak desagertzera bideratuak dauden neurri egokiak hartzea.

25. Artikulua: Internamenduaren aldizkako ebaluazioa

Osasun fisiko edo mentalaren atentzio, babes edo tratamendurako agintari eskudunen aginduz internatua izan den umeak bere internamendu hori eragin zuten baldintza eta xehetasun guztien aldizkako berrikuspen eta ebaluazioa egiteko eskubidea dauka.

26. Artikulua: Gizarte-segurantza

Ume orok dauka gizarte-segurantzaren mesedea jasotzeko eskubidea.

27. Artikulua: Bizi-maila

Ume orok dauka bere garapenerako egokia den bizi-maila bat jasotzeko eskubidea eta gurasoen erantzukizun behinenetako bat da hori haurrari eskuratzea. Estatuaren obligazioa da erantzukizun hori asumitua izan dadin neurri egokiak hartzea, eta egiaz asumitua izan dadila egikaritzea, baita janarizko pentsioa ordainduz ere hori beharrezkoa gertatuko balitz.

28. Artikulua: Hezkuntza

Ume orok du hezkuntzarako eskubidea eta Estatuaren obligazioa da gutxienez ere lehen mailako hezkuntza doakoa eta derrigorrezkoa ziurtatzea. Eskolako diziplina aplikatu arren ere umearen duintasuna errespetatu egin beharko da, gizakia den heinean.

29. Artikulua: Hezkuntzaren helburuak

Estatuak onartu behar du hezkuntza umearen nortasuna eta gaitasunak garatzera bideratu behar dela, haurra bizitza heldu aktiborako prestatu ahal izateko, oinarrizko giza eskubideenganako errespetua sustatuz umearengan, eta norberaren balio kultural eta nazional propioenganako nahiz bereaz bestelako zibilizazioenganako errespetua garatuz.

30. Artikulua: Gutxiengoetako edo populazio indigenoetako umeak

Gutxiengo jakin bateko umeek nahiz populazio indigenoetako umeek beren bizitza kultural propioa edukitzeko, beren erlijio berezia praktikatzeko eta beren hizkuntza propioa erabiltzeko eskubidea dute.

31. Artikulua: Aisia, jolasa eta kultur jarduerak

Umeak aisiarako eta jolaserako eskubidea dauka, eta baita jarduera artistiko eta kulturaletan parte hartzeko ere.

32. Artikulua: Adin txikikoen lana

Estatuaren obligazioa da umea bere osasun, hezkuntza edo garapenarentzat kaltegarria gerta daitekeen edozein lan egikaritzetik babestu edo begiratzea; baita enplegu batean onartua izateko gutxieneko adinak ezarri eta berorren baldintzak arautzea ere.

33. Artikulua: Estupefazianteen erabilera eta trafikoa

Umearen eskubidea da estupefazianteen eta substantzia psikotropikoen erabileratik babestua izatea, eta substantzia horien produkzioan edo banaketan nahasiak egon daitezen eragozteak.

34. Artikulua: Esplotazio sexuala

Umeak esplotazio eta abusu sexualetatik babestua izateko eskubidea du, eta eskubide horren barruan sartzen dira prostituzioan edota usadio edo praktika pornografikoetan erabiliak izatea.

35. Artikulua: Umeen salmenta, trafikoa eta salerosketa

Estatuaren obligazioa da umeen salmenta, trafikoa eta salerosketa galarazteko eta prebenitzeko beharrezko neurri guztiak hartzea.

36. Artikulua: Bestelako esplotazio-forma batzuk

Umearen eskubidea da 32, 33, 34 eta 35. artikuluetan kontuan hartuak izan ez diren bestelako esplotazio-forma guztien kontrako babesa jasotzea.

37. Artikulua: Tortura eta askatasun-gabetzea

Ezein ume ez da torturatua izango, ezta tratu krudel, anker edo bihotz-gabekorik jasango, heriotza-zigorrik, betirako presoaldirik edota atxilotze nahiz gartzeleratze legez kontrako edo arbitrariarik ezarriko ere. Askatasun-gabetua izan den ume oro gizatasunez tratatua izango da, helduengandik aparte mantendua egongo da, bere familiarekin harremanak edukitzeko eskubidea gordeko du eta asistentzia juridikoa eta bestelako laguntza egokiak berehala eskuratuko zaizkio.

38. Artikulua: Gatazka armatuak

15 urte bete aurretik umeak ezingo du zuzenean inolako liskarretan parte hartu ezta indar armatuek erreklutatua izan ere. Gatazka armatuen eragin eta erasanpean dauden ume guztiek babes eta zaintza bereziak jasotzeko eskubidea daukate.

39. Artikulua: Errekuperazio soziala eta bergizarteratzea

Estatuaren obligazioa da torturaren, gatazka armatuen, abandonuaren, tratu txarren edota esplotazioaren biktima diren umeek tratamendu berezia jaso dezaten neurri egokiak hartzea, haur horien errekuperazio soziala eta bergizarteratzea ziurtatzeko.

40. Artikulua: Adin txikikoen justizia administratzea

Akusatua den edozein ume, edota legeak hautsi edo urratzeagatik errudun deklaraturik den edozein ume bere oinarritzko eskubideak errespetatuak izan daitezen eskubidea dauka, eta batez ere ekitatezko prozedura baten garantia guztiak aprobetxatzeko eskubidea, eta baita bere defentsa prestatu eta aurkeztu ahal izateko asistentzia juridikoa edota bestelako laguntza egokiak edukitzeko eskubidea ere. Posible denean, prozedura judizialek ez jotzeko eta instituzio berezietan ez internatzeko ahaleginak egingo dira.

41. Artikulua: Indarrean dauden arauen errespetua

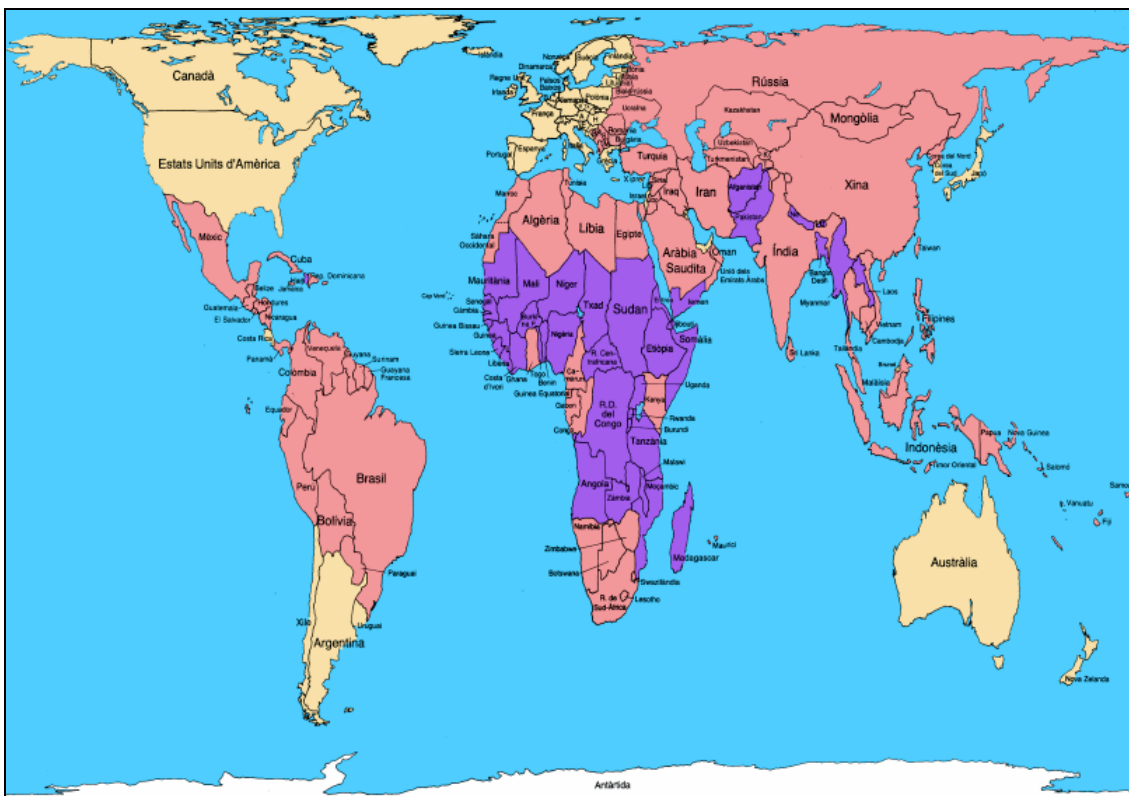
Nazioko lege batek edota Estatu horretan indarrean dagoen bestelako nazioarteko xedapen batek ezarritako arau bat Konbentzio honetako xedapen analogoa baino umearentzat faboragarriagoa gertatzen den kasuan, aipatu xedapen edo arau faboragarriago hori aplikatuko da.

Haurren Eskubideen gaineko Deklarazio Unibertsala

Laburbilduta eta modu errazean

- 1. Berdintasunerako eskubidea, arraza, erlijioa edo nazionalitatea edozein dela ere.**
- 2. Babes berezi baterako eskubidea, osasuntsu eta libre hazi daitezen fisikoki, mentalki eta sozialki.**
- 3. Izena eta nazionalitatea edukitzeko eskubidea**
- 4. Elikadura, etxebizitza eta medikuen zaintza egokia izateko eskubidea.**
- 5. Fisikoki edo mentalki ezinduak diren haurrek eskubide izan behar dute hezkuntzarako, eta laguntza bereziak eman behar zaizkie.**
- 6. Ulertuak eta maitatuak izateko eskubidea gizartearen eta familiaren aldetik.**
- 7. Hezkuntza doan jasotzeko eskubidea. Dibertitzeko eta jolasteko eskubidea.**
- 8. Arreta eta laguntza eskubidea arrisku kasuetan.**
- 9. Lan-esplotaziotik abestu behar dira haurrak eta ezin dira abandonatu.**
- 10. Solidaritatea, adiskidetasuna eta justizia sustatzen dituen hezkuntza jasotzeko eskubidea dute haurrek.**

Peters-en Mapa

A ze mapamundi arraroa, ezta? Esan liteke irudia dokumentuan sartzean “desitxuratu” egin dela. Bada ez, mapa ondo dago; izan ere, munduaren itxura ondoen erakusten digun plano da. Orduan, zergatik ikusi ohi dugu zapalago? Normalean Mercator-en Mapa erabiltzen delako.

Mercator-en proiektzioa

Mercator-en mapa 1569. urtean sortu zen; garai hartan marinelek belaz lagundurik zeharkatzen zituzten ozeanoak, egurrezko itsasontzietan, izarrak gidari zituztela. Proiektzio horren arrakasta honela azal daiteke: bertan egindako edozein lerro zuzenek egiazko ibilbidea erakusten du, eta mapan markatutako angeluari itsasorratzaren bidez jarraituz, ondo nabiga daiteke. Herrialdeen itxura egiazkoa da, baina horien azalera berezkoa baino askoz handiagoa da latitude altuetan, Europan eta Iparramerikan, munduko aberastasun osoaren %80 kontzentratzen den herrialdeetan hain zuzen.

Peters-en proiektzioa

Mapa hau Arno Peters historialari eta kartografoak proposatu zuen Alemanian 1974an eta sekulako eztabaida piztu zuen. . Peters-en proiektzioa proiektzio zilindrikoa eta konformea zen, Mercator-ena bezala. Baina, aurrekoak ez bezala, matematikoki zuzentzen du altitude altuen distortsioa. Peters-en proiektzioak munduaren **irudi eurozentrikoa** baztertzen du. Eskalak gutxien desitxuratzen dituen proiektzioa da. Dauden proiektzio guztietatik bera egokitzen da ondoen munduaren benetako neurrietara.